

PINCÉSI BOGLÁRKA*

A hálapénzzel kapcsolatos magatartások jogellenességi szempontú vizsgálata

I. Interdiszciplináris alapvetések

A jogalkotó 2021. január 1-jét követően pontot tett egy olyan, régre visszanyúló vita végére, amely szerint bűncselekménynek kell-e tekinteni az egészségügyi szolgáltatást követően hálaképpen, köszönésképpen nyújtott juttatást. A törvényhozás ugyanis a Btk. 290. § (6) bekezdésében kriminalizálta az egészségügyi szolgáltatás nyújtásával összefüggésben megvalósuló aktív korrupciós magatartásokat, amely tényállás egy új jogalkotási terméknek tekintendő. A dolgozat tárgyát képező bűncselekmény nem kizárólag büntetőjogi kérdéseket vet fel, hanem ezen túlmenően társadalmi, erkölcsi és szociológiai szempontból egyaránt vizsgálандó jelenségről van szó.¹ A terjedelmi korlátokra tekintettel dolgozatomban kizárólag az aktív oldal által elkövetett vesztegetést vizsgálom, amelynek indoka továbbá az is, hogy a passzív oldal tekintetében a jogalkotó új tényállást nem alkotott, kizárólag a jogtalan előny eltérő értelmezésére tett utalást [Btk. 291. § (6) bek.]. A dolgozat célja a tényállás büntetőjog-dogmatikai elemzése, amellyel összefüggésben vizsgálom az egyes alapelvek sérelmének lehetőségét. A vizsgálat tárgyát képezi továbbá a deliktum kriminálpolitikai értelmezése, amely indokolja a tényállás elhelyezését a büntetőjogi rendszerben. A büntetőjogi norma alkalmazása közvetlenül nem hat az erkölcsi tudatra, ugyanakkor közvetve az erkölcs támogathatja a büntetőjognak a bűncselekmények elkövetésétől való visszatartó erejét.² Kérdésként felvetődhet, hogy mégis meddig terjedhet a büntetőjogi beavatkozás olyan magatartással szemben, amely etikai értelemben helytelen és káros, azonban a büntetőjogi fenyegetettség komolysága, és a büntetőjog *ultima ratio* jellege még ne értéktelenedjen el.³

* Végzett hallgató (előnevezettként indult az OTDK-n), Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, témavezető: Dr. Molnár Erzsébet, adjunktus.

¹ AMBRUS ISTVÁN: *Büntetőjog 2021 – a pénzmosás újrhangolt tényállása és a hálapénz kriminalizálása*. Bűnügyi Szemle 2020/2. 8. p.

² NAGY FERENC: *Régi és új tendenciák a büntetőjogban és a büntetőtudományban*. Akadémiai Kiadó. Budapest, 2013. 18. p.

³ NAGY FERENC: *Anyagi büntetőjog. Alapvetések és a bűncselekmény tana*. Fundamenta Fontium Iuris Criminalis. Szeged, 2020. 37. p.

1. *Bizonyítandó tudományos kérdések felvázolása, és szerkezeti felépítése.*

A dolgozat négy fő egységből épül fel. A bevezetést követően a *II. rész* a tényállás dogmatikai elemzésével foglalkozik, valamint azzal, hogy mi az a társadalmi érdek, amelyet a deliktum védeni kíván, mi lehet a bűncselekmény kodifikálásának társadalomvédelmi alapja. Ezt megelőzően kitérek arra, hogy általánosságban mi a büntetőjog feladata, és miként érvényesül a szabályozás kapcsán a büntetőjog generálpreventív célja, hiszen a büntetőjogi szankció kilátásba helyezésével más személyt normasértéstől való tartózkodásra motivál. Dolgozatomat alapvetően a deliktum jogellenességi szempontú vizsgálata jellemzi, így ennek fényében – a jogi tárgyban történő állásfoglalást és a kriminálpolitikai jogértelmezést követően – elemzem a bűncselekmény elkövetési tárgyát, részletesen kitérve az előny fogalmára, annak kerettényállási jellegére, valamint a tényállásban szereplő jogtalan jelzőt kitöltő más jogági norma szabályaira, illetve a tényállásban betöltött szerepére. Ezt követően a fejezet részeként vizsgálom a Munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (*a továbbiakban: Mt.*) található szabályozás szerepét, mikénti érvényesülését a büntetőjogi szabályrendszerben, valamint kriminálpolitikai diszfunkcióját.

A dolgozat *III. része* azon problémákkal foglalkozik, amelyek a deliktum rendszerbeli elhelyezéséből adódnak. Itt kitérek a tényállás szerkezeti felépítésére és vizsgálom a büntetés korlátlan enyhítésének, mellőzésének jogintézményét. Állást kívánok továbbá foglalni abban a kérdésben, hogy megilleti-e a korlátlan enyhítés azon személyt, aki egészségügyi dolgozó tekintetében követ el vesztegetést, és amennyiben nem, sérül(het)-e az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdésében található diszkrimináció tilalma. A dolgozat *IV. részében* rögzítem a szabályozással kapcsolatos *de lege ferenda* javaslataimat.

2. *A feldolgozás módszertana*

A vizsgált tényállás dogmatikai karaktere magában foglalja az interdiszciplináris kutatómódszertan alkalmazásának követelményét, amely nemcsak vertikálisan, hanem horizontálisan is jelen van, hiszen a dogmatikai elemzést kriminológiai, valamint kriminálpolitikai szemlélet jellemzi.

A vertikális kutatómódszert indokolja a tényállásban szereplő jogtalan jelző, amelynek interpretációja csak más jogági szabályok értelmezésével történhet. Figyelemmel arra, hogy az Mt. 52. § (2) bekezdésében található norma minősülhet jogszabály engedélyeként, nem hagyható figyelmen kívül a munkajogi normák elemzése sem.

Dolgozatom témájával kapcsolatban kérdőíves kutatást végeztem 2021. október 20. és 2022. január 18. között. Dolgozatom egyes fejezeteinek végén ismertetem azon kutatási eredményeimet, amelyek az egyes feltevéseimet alátámasztják vagy megcáfolják. A kutatás elkészítése során céлом volt feltérképezni azt, hogy a társadalom tagjait mi motiválja a tekintetben, hogy egészségügyi szolgáltatást követően nyújtanak juttatást, mennyire van a szokásnak társadalmi berögződése és a kizárólag hálaképpen nyújtott juttatásnak. Másrészről célom volt annak a megvizsgálása, hogy kimutatható-e jelentős különbség a szolgáltatást megelőzően és az azt követően jutott előny tekintetében. További vizsgálat tárgyát képezte annak a kérdéskörnek a feltárása, hogy a passzív oldal tekintetében mennyire gyakori akár a szolgáltatást megelőzően, akár azt követően elfogadott juttatás, valamint ezeknek az oka.

II. A hálapénzzel kapcsolatos magatartások büntetendőségének társadalomvédelmi alapja

1. A büntetőjog feladatáról általában

A hazai büntetőjogi szakirodalom felfogása szerint a büntetőjognak védelmi funkciója van. „A büntetőjog elsőrendű feladata az emberek közösségi együttélésének védelme.”⁴ Földvári a társadalomvédelemben látja a büntetőjog elsődleges funkcióját, mégpedig nevelés és büntetés alkalmazásában.⁵ A német büntetőjogi szakirodalom ennél cizelláltabban írja le a feladat-meghatározásokat.⁶ Egyrészt a büntetőjog feladata az állami közösség érdekében, alapértékeinek megtartása, másrészt a büntetés a bűncselekmény által előidézett káros/hátrányos társadalomlélektani jelenségek kiegyenlítése. Más nézet a jogi tárgynak a sértéstől vagy veszélyeztetéstől való védelmében látja a büntetőjog feladatát, ugyanakkor megjelenik az elemi szociáletikai cselekvési értékek védelme is. Az utóbbi elmélet képviselője Welzel, aki szerint a büntetőjog legmélyebb feladata pozitív szociáletikai természetű, ugyanis pozitív alapértékek érvényessége formálja a polgárok szociáletikai ítéletét, ennek következtében tehát a büntetőjognak nemcsak káros vagy veszélyes magatartásmódok ellen kell küzdenie, hanem a polgár szociáletikai tudatára és beállítódására is hatnia kell.⁷ Ezen megfogalmazás tekintetében a büntetőjog feladata az *alapvető szociáletikai értékek* védelme révén a jogi tárgyak védelme, ugyanakkor egyetértve Nagy Ferencel a büntetőjog feladataként ezen védelem a jogtárgyvédelmet nem hanyagolja el, hanem befejezi azáltal, hogy egy nagyobb társadalmi összefüggésbe helyezi.⁸ Ezen feladatmeghatározásban megjelenik a preventív jelleg,⁹ Kaufmann nézetében a *generálprevenció pozitív* aspektusát látja.¹⁰ Jakobs nézete szerint az állami büntetőhatalom feladata nem más, mint a generálprevenció, ugyanakkor véleménye szerint az elemi szociáletikai értékek erősítésével lényegesebb a büntetőjog szociáletikai feladata, mint az egyes konkrét jogi tárgyak védelme.¹¹

2. Gondolatok a generálprevenció elméletéről

Nagy Ferenc megfogalmazásában a preventív teóriák a büntetést a társadalomra történő hasznos kihatásuk révén igazolják, eszerint a büntetést a konkrét büntetési célhoz való relációban kell megvizsgálni, amely a teória relatív jelzőjét adja.¹² Ezen büntetési elméletek törekvése a „...megbüntetés, hogy ezáltal ne kövessenek el bűn (cselekmény)t”.¹³

⁴ NAGY 2013, 38. p.

⁵ Uo.

⁶ Uo. 32-33. pp.

⁷ Uo. 36. p.

⁸ Uo.

⁹ Ezzel ellentétes Welzel véleménye, aki nem generálprevenციót, hanem az igazságos megtorlás kifejeződését látta.

¹⁰ NAGY 2013, 36. p.

¹¹ Uo. 35. p.

¹² NAGY FERENC: *Megjegyzések a negatív generális prevenციó teóriájáról*. In: Homoki-Nagy Mária (szerk.): Ünnepi kötet Dr. Zakar András c. egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Szeged, 2017. 183. p.

¹³ Uo.

A relatív teóriák a büntetés célja tekintetében különíthetőek el, ugyanis nem egységesek a tekintetében, hogy a kívánt cél a *büntettest* kívánja visszatartani újabb bűncselekmény elkövetésétől (*speciális* prevenció), vagy a cél a *társadalom többi tagjának befolyásolása* és ezáltal újabb bűncselekménytől való visszatartás (*generális* prevenció). Ezen elmélet tartalmazza egyrészt azt, hogy minél súlyosabb vagy szigorúbb az elrendelt büntetés, annál kevésbé szegnek meg egy tilalmat, másrésztől minél valószínűbb az, hogy egy kilátásba helyezett büntetést ténylegesen kiszabnak, annál kevésbé sértenek meg egy tilalmat.¹⁴ A preventív hatás tekintetében ugyanakkor kevésbé a büntetés mértéke, hanem a bűncselekmény felderítésének valószínűsége bír jelentőséggel.¹⁵ Molnár Erzsébet álláspontja szerint a büntetőjog generálpreventív célját elsősorban nem a kilátásba helyezett büntetőjogi szankció emelésével lehet elérni, hanem egy olyan eszközrendszer¹⁶ kilátásba helyezésével, amely a jogsértés észlelését lehetővé teszi.¹⁷ Amíg pozitív generális prevenció célja a társadalomnak a büntetőjogi norma érvényességébe vetett, megrendült bizalmának helyreállítása,¹⁸ a joghűség erősítése,¹⁹ addig az adott büntetőjogi norma generálpreventív jellege akként fogalmazódik meg, hogy céltételezése – a jogmegtorló, és tabu funkció mellett – az elrettentési funkció. Ezáltal alkalmas arra, hogy a társadalomra káros magatartást, szükség és törvényi szabályozás alapján megbüntessék, amely által a társadalmat tartja vissza a bűnelkövetői magatartástól, mint egy pszichológiai behatás.²⁰ Ez alapján látszik, hogy a pozitív generális prevenció fogalmilag kívánja egy adott bűncselekmény elkövetését, azaz a büntetéssel fenyegetés elrettentő hatásának sikertelenségét, majd az arra való büntetőjogi reakciót.²¹

3. A jogi tárgy rendszerbeli helye, funkciója

A jogi tárgy kategóriájának alapvető szerepe van a jogalkotás során, hiszen a jogalkotónak a védeni kívánt érdekek mentén kell(ene) kialakítania az egyes bűncselekmények törvényi tényállását.²² A materiális jogellenesség egyik funkciója a cselekmény formális jogellenességének igazolása.²³ A jogellenesség materiális oldalát a jelen uralkodó szakirodalom tulajdonképpen a jogi tárgyak megsértésben, illetve veszélyeztetésében látja.²⁴ Jogi tárgya minden bűncselekménynek szükségképpen van, hiszen szükséges egy olyan védendő abszt-

¹⁴ NAGY FERENC: *A pozitív generális prevencióról*. In: Finszter Géza – Köhalmi László – Véghe Zsuzsanna (szerk.): *Egy jobb világot hátrahagyni...* Tanulmányok Korinek László tiszteletére. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar. Pécs, 2016. 470. p.

¹⁵ MOLNÁR ERZSÉBET: *A szervezeten belüli előnyozási eljárás alkalmazásának lehetőségei az államigazgatási szervek körében*. Dialóg Campus. Budapest, 2021. 5. p.

¹⁶ Ezen eszközrendszer véleményem szerint az NVSZ által folytatott megbízhatósági vizsgálat.

¹⁷ MOLNÁR 2021, 6. p.

¹⁸ Uo.

¹⁹ HOLLÁN MIKLÓS: *A korrupció tilalomfái: korrupciós bűncselekmények integritászemléletben*. In: Dargay Eszter – Juhász Lilla Mária (szerk.): *Antikorrupció és integritás*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem. Budapest, 2015a, 132. p.

²⁰ NAGY 2017, 185–186. pp.

²¹ MOLNÁR 2021, 6. p.

²² SZOMORA ZSOLT: *A nemi bűncselekmények alapkérdései*. Rejtjel Kiadó. Budapest, 2009a. 18. p.

²³ NAGY 2020, 196. p.

²⁴ Uo. 198. p.

rakt érdek mögöttes léte, amely a materiális (büntető)jogellenességet is igazolja,²⁵ meg kell fogalmazni, hogy melyek azok az érdekek, érdekkörök, amelyek ellen intézett támadás veszélyes a társadalomra, büntetőjogi védelemre szorul.²⁶ Büntetőjogi aspektusból vizsgálva, mind a jogi tárgy, mind a materiális jogellenesség a büntetendővé nyilvánítás indokolását, tartalmi legitimitását hivatott szolgálni.²⁷ *Kérdésként felmerülhet, hogy a tényállás kapcsán megállapítható-e a büntetőjogellenesség materiális indokát szolgáló védendő érdek?*

4. *A bűncselekmény által védett jogi tárgy*

Ahhoz, hogy egy bűncselekmény jogi tárgyát meg tudjuk állapítani, az első kérdés, amelyre választ kell adnunk – a jogi tárgy rendszerimmanens funkciójából eredően – az, hogy az adott tényállás a Btk.-ban hol helyezkedik el.²⁸ Elsődlegesen tehát a jogi tárgy generális rendszerező, jogdogmatikai funkciója nyújthat segítséget annak meghatározásában, hogy a jogalkotó mely érdekek védelme céljából látta szükségesnek a cselekmény büntetendőségét.²⁹ A jogalkotó a dolgozatban vizsgált tényállást a *Korrupciós bűncselekmények (XXVII. Fejezet) cím alatt szabályozza, a gazdasági vesztegetés (290. §) (6) bekezdésében*. Mint említettem, jogi tárggyal szükségképpen minden bűncselekmény rendelkezik, ugyanakkor az sem ritka, hogy egyes bűncselekményeknek több jogi tárgya van.³⁰ A fejezetben megtalálható bűncselekmények közös jogi tárgya az ügyek intézésének előnnyel történő befolyásolásától mentes, szabályszerű, részrehajlás nélküli elintézéséhez fűződő *társadalmi érdek*, emellett a bűncselekmények védik az állami és más szervek (szervezetek), valamint e szervezetekben működő személyek tevékenységébe vetett *közbizalmat* is.³¹ A hazai uralkodó szakirodalmi álláspontok szerint az aktív gazdasági vesztegetés védett jogi tárgya a közélet, gazdasági és társadalmi kapcsolatok tisztaságához fűződő érdek.³² *Hollán Miklós* szerint a közélet tisztasága legfeljebb a jogi tárgy rendszerzési funkciójának ellátására alkalmas.³³ Egyetértek azon álláspontjával, miszerint a közélet tisztaságánál jóval konkrétabb, az egyes korrupciós szférák tekintetében elkülönülő jogi tárgyak meghatározása szükséges.³⁴ Ilyen konkrétabb érdek lehet a társadalmi és gazdasági kapcsolatok tisztasága. Álláspontom szerint azonban téves azon szakirodalom álláspont, amely kizárólag a gazdasági élet tisztasága tekintetében látja a védendő érdeket.³⁵

Vannak olyan deliktumok, amelyeknél a védelem tárgya egyedül a társadalomban meggyökeresedett értékmeggyőződés.³⁶ *Kérdésként felmerülhet a dolgozatban tárgyalt*

²⁵ MOLNÁR ERZSÉBET: *A gazdálkodó szervezet vezető tisztségviselőjének speciális büntetőjogi felelőssége*. Iurisperitus Kiadó. Szeged, 2020a. 66. p.

²⁶ SZOMORA ZSOLT: *A jogi tárgy funkciói és a jogtárgyharmonikus értelmezés*. Bűnügyi Szemle 2009/2. (2009b) 12. p.

²⁷ SZOMORA 2009b, 12. p.

²⁸ MOLNÁR 2020a, 66. p.

²⁹ Uo.

³⁰ NAGY 2020, 154. p.

³¹ Uo.

³² Uo.

³³ HOLLÁN MIKLÓS: *Korrupciós bűncselekmények az új büntetőködexben*. HVG-ORAC. Budapest, 2014. 38. p.

³⁴ Uo.

³⁵ BÁRÁNYOS BERNADETT: *Büntetőjog. Különös rész*. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2018. 154. p.

³⁶ NAGY 2020, 158. p.

bűncselekmény kapcsán, hogy a büntetőjogi beavatkozás alapja a cselekmény által okozott társadalmi sérelem, vagy a társadalmi erkölcs meggyőződésének tisztelete, amit büntetőjogi szankcióval védenek.³⁷ Ez alapján fontosnak tartom ezen érdekek mélyebb vizsgálatát, azonban még mielőtt az elemzést lefolytatnám, leszögezném, hogy nem a releváns jogi tárgy létét vitatom, hanem azt, hogy a jogi tárgy létevel nem indokolható a büntetőjogi beavatkozás a deliktum kapcsán, ugyanis véleményem szerint egyedül a büntetőjog pozitív generálpreventív célja jelenik meg a tényállás vonatkozásában.

4.1. A közélet tisztasága

Bócz megfogalmazásában a közélet a társadalom működésének az a vetülete, ahol a társadalom tagjainak a legkülönfélébb egyéni indíttatásoktól származó és egymással többnyire versengő törekvései intézményes keretek között összetalálkoznak, összemérhetővé rendeződnek és szelektálódnak, amelynek eredményeként kiderül, hogy melyek érvényesülhetnek közülük és melyek nem. Ezen törekvések formalizálódnak és döntési pontokhoz kerülnek, ahol eldől további sorsuk. A döntési pozícióban szereplő személyekhez egyfajta hatalom kapcsolódik a tekintetben, hogy mások törekvéseinek jövője felől határozzanak. A hatalom gyakorlása során a saját személyes és közvetlen érdekei nem juthatnak szerephez, másról döntéseikért közvetlen előnyben nem részesülhet. A közélet akkor tiszta, ha a döntésben semmilyen más befolyás nem érvényesül.³⁸ Egy legfelsőbb bírósági döntés szerint a közélet tisztaságába beleértendő a gazdasági és társadalmi kapcsolat tisztasága egyaránt.³⁹ *Vida Mihály* és *Juhász Zsuzsanna* szerint a közélet tisztasága a szabályszerű működésbe vetett bizalommal hozható kapcsolatba, mert meginog az érintett szervek és személyek szabályszerű működésébe vetett bizalom.⁴⁰

A német büntető törvénykönyv a verseny elleni bűncselekmények fejezetben szabályozza mind aktív, mind passzív oldalon a *vesztegetést az egészségügyben*. E bűncselekmények kapcsán, mint individuális jogi tárgy határozza meg a szakmai döntések integritását, amely mint egyén feletti jogi érték jelenik meg, ugyanakkor a bűncselekmény célja egyrészt a tisztességes verseny biztosítása az egészségügyi ellátórendszerben, másrészt a betegek bizalmának védelme az egészségügyi szakemberek által hozott döntések integritása miatt.⁴¹ A német szakirodalom e jogi tárgyak kapcsán akként vélekedik, hogy amíg a rendszertani értelmezés alapján a tisztességes verseny védelme kimutatható, addig az utóbbi védelmi célt, a betegek bizalmának védelmét kritikával illetik, ugyanis sem a törvény szövegéből, sem rendszertani értelmezés alapján nem lehet erre következtetni.⁴² *Szilágyi* jelen tényállás jogi tárgyaként határozza meg az egészségügyi tevékenységhez fűződő közbizalmat. Véleményem szerint a közélet tisztaságához fűződő érdek párhuzamba vonható a betegek

³⁷ NAGY 2020, 158. p.

³⁸ BÓCZ ENDRE: *A közélet tisztasága elleni bűncselekmények újra kodifikálása*. Büntetőjogi Kodifikáció 2004/4. 34-42. pp.

³⁹ BH. 2000. 238.

⁴⁰ VIDA MIHÁLY – JUHÁSZ ZSUSZANNA: *A közélet tisztasága elleni bűncselekmények*. In: Nagy Ferenc (szerk.): *A magyar büntetőjog különös része*. HVG-ORAC. Budapest, 2009. 352. p.

⁴¹ Die Strafvorschriften der §§ 299a ff. StGB Einbindung von Belegärzten und Beleghebammen. Deutscher Bundestag, 2017. 7. p. <https://www.bundestag.de/resource/blob/507416/c1395bb21e7bd33800ef7b9bda5c1637/WD-7-036-17-pdf-data.pdf>. (letöltve: 2021.12.17.).

⁴² STEFANIE, KRONAWITTER: *Korruption im Gesundheitswesen*. FAU University Press. Erlangen, 2018. 105. p.

bizalmának védelmével. Álláspontom szerint ezen jogi tárgynál a büntetőjog *pozitív generálpreventív célt* szolgál azáltal, hogy formálisan a passzív oldalon álló személy az, akinél nem szabadna, hogy hatalma gyakorlása során esetleges személyes vagy közvetlen érdekei szerephez jussanak, és az ő cselekménye az, amely veszélyezteti a közbizalmat. Úgy vélem, hogy e kijelentésem empirikus kutatásom is alátámasztja. A kérdőívet kitöltők arra a kérdésre, hogy miért adnak juttatást olyan szolgáltatásért, amely TB által finanszírozott gyakori indokként fogalmazzák meg azt, hogy kérésre cselekednek, ahol a passzív oldalon álló személyek indokként fogalmazzák meg azt, függetlenül attól, hogy azt a szolgáltatás megelőzően, vagy követően kapják, hogy ez tarifaként funkcionál, „neki ez jár”, megdolgozik érte, és alul fizetik, „ennyi a tisztelet díja”, ez a szokás.

4.2. A gazdasági kapcsolatok tisztasága

Véleményem szerint e védendő érdek mint másodlagos jogi tárgy jelenik meg a közélet tisztaságához fűződő érdekhez képest. Érvélesemet arra alapítom, hogy ugyan kiolvasható a Legfelsőbb Bíróság állásfoglalásából, hogy a korrupció károsan hat a gazdasági fejlődésre, amely kihatással van a tisztességes verseny feltételeire is, azonban a tényállás megfogalmazásából, valamint rendszerbeli elhelyezkedéséből adódóan nem vonható le egyértelmű következtetés a tényállás által védett jogi tárgy körére.⁴³ Ezen érvelésem alátámasztására szolgál az is, hogy a német büntető törvénykönyv elsődleges jogi tárgyként határozza meg a tisztességes verseny biztosítását az egészségügyi ellátórendszerben, amely a rendszertani értelmezéssel kimutatható, ugyanis a jogalkotó a verseny elleni bűncselekmények körében szabályozza.⁴⁴ Ezáltal amennyiben elsődleges jogi tárgyként érvényesülne a gazdasági kapcsolatok tisztasága, úgy a tényállást olyan fejezetben kell(ene) elhelyezni, amely elsődlegesen a tisztességes verseny feltételeit védi. Ugyanakkor mivel látható, hogy a közélet tisztasága egy igen tág fogalmat ölel fel, ezért véleményem szerint a másodlagos jogi tárgy voltaképpen konkretizálja a közélet tisztaságához fűződő érdeket, tehát tartalommal tölti meg az elsődleges jogi tárgyat.

A korábban már említett legfelsőbb bírósági állásfoglalás szerint „a gazdasági életben az elburjánzó korrupció károsan hat a gazdasági fejlődésre, zavarja a tisztességes verseny feltételeit”.⁴⁵ A szakirodalmi álláspontok nem egységesek a tekintetben, hogy a magánszférában büntetendő korrupció a munkáltató érdeke ellen irányul-e,⁴⁶ vagy a gazdasági élet olyan szereplőinek érdekeit is sérti, akik nem élnek ilyen eszközökkel, s emiatt hátrányba kerülnek a versenytársakkal szemben.⁴⁷ Egyetértek Berkes azon állításával, miszerint indokolatlan a jogi tárgy leszűkítése kizárólag a munkáltató érdekére vonatkozóan. Véleményem szerint a jogi tárgy ezen aspektusa a passzív oldalon álló személy tekintetében alkalmaz egy bizonyos korlátot, méghozzá a tisztességes verseny feltételeinek biztosítását a versenytársakkal szemben. Amennyiben nem is a versenytársakkal szemben, akkor kérdés, hogy értelmezhető-e úgy, hogy magának az egészségügynek kell az állampolgárok számára biztosítani a tisztességes verseny feltételeit az ellátás során.

⁴³ HOLLÁN 2014, 118. p. (Hollán Miklós szintén erre az álláspontra helyezkedik a gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetés körében).

⁴⁴ 26. Abschnitt. *Straftaten gegen den Wettbewerb*. § 299a, § 299b.

⁴⁵ BH. 2000. 238.

⁴⁶ WIENER A IMRE: *A büntetőjog forrásairól*. Magyar Jog 1999/4. 193-199. pp.

⁴⁷ BERKES GYÖRGY: *A társadalomra veszélyesség hiányának büntetőjogi értékelése*. Magyar Jog 1999/12. 731. p.

4.3. A társadalmi kapcsolatok tisztasága

A büntetőjogi szakirodalom nem foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy mit is értünk pontosan a társadalmi kapcsolatok tisztasága alatt. Véleményem szerint e védendő érdek megsértése esetén a büntetőjog azon feladata kerül előtérbe, amely során a büntetés társadalmi célt szolgál, és a bűncselekménnyé nyilvánítás képes lecsillapítani az általános felháborodást.⁴⁸ A német szakirodalomban ezen *társadalom-etikai és lélektani elmélet* képviselője *Jellinek*, aki szerint az állam a (büntető)jog területén (csak) olyan cselekményeket rendel büntetni, amelyek ellentmondanak az etikai minimumnak, tehát a büntetőjog a közösségi lét legelemibb értékeinek a védelmét látja el.⁴⁹ Ezen etikai minimum behatárolása azonban problematikus, ugyanis kielégítő pontossággal nem határozható meg.⁵⁰ Ugyanakkor más szerzők szerint a büntetőjog nem etikai minimum, speciális feladata, hogy a társadalmi együttlét, illetve a társadalmilag legfontosabb érdekek legfontosabb területeit erőteljes védelemmel lássa el.⁵¹ Ahogy korábban említettem, a szakirodalom a közélet tisztaságába beleértve, mintegy konkrét jogi tárgyként határozza meg e deliktum kapcsán a társadalmi kapcsolatok tisztaságát. Ahogy azt *Földvári* kiemeli, a társadalmi együttélést nem a büntetőjog szabályozza, hanem csak védi a társadalmi együttélés szabályozott rendjét.⁵² Ennek alapján véleményem szerint kizárólag társadalmi kapcsolatok tisztasága nem szolgálhat olyan védendő érdekként, amely a magatartás kriminalizálását megalapozza, szükségesnek tartom a konjunktív feltételek fennállását a két konkrétan nevesített védendő érdek tekintetében.

5. Kriminálpolitikai jogértelmezés

Molnár álláspontja szerint, amennyiben a kriminalizáció jogtárgyvédelemmel nem indokolható, az ahhoz a megállapításhoz vezet, hogy kizárólag *kriminálpolitikai* indokkal magyarázható a deliktum léte.⁵³ Úgy vélem, hogy bármely védendő érdekkal kívántam altámasztani materiálisan a büntetőjogi norma létét, az nem vezetett eredményre. Ezen állításom fényében felmerülhet azon megállapítás,⁵⁴ miszerint a tényállás létre állami bűnüldözési érdek vezetett. Ez alapján véleményem szerint nem elegendő kizárólag a védett jogi tárgy rendszerimmanens vizsgálata, hanem szükséges megvizsgálni azt is, hogy mi a kriminálpolitikai célkitűzés, amiért a norma ténylegesen létrejött.⁵⁵ E kritikai felfogás szerint előfordulhat, hogy a törvény a mindenkori jogtárgysérelmet nem pontosan ragadja meg, nem megfelelően írja körül.⁵⁶ A büntetőnorma létének kriminálpolitikai indokoltsága adja meg annak formális jogellenessé tételének materiális indokát, valamely védendő jogi

⁴⁸ NAGY 2013, 34. p.

⁴⁹ Ezzel ellentétes szerzők álláspontjára hivatkozik: NAGY 2014, 40. p.

⁵⁰ NAGY 2013, 40. p.

⁵¹ Uo.

⁵² FÖLDVÁRI JÓZSEF: *Kriminálpolitika*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 33. p.

⁵³ MOLNÁR 2020a, 70. p.

⁵⁴ Uo.

⁵⁵ Uo.

⁵⁶ SZOMORA ZSOLT: *Alkotmány és anyagi büntetőjog. A büntetőjog-alkalmazás alkotmányosságának egyes kérdései*. Iurisperitus Kiadó, Szeged, 2015a. 29. p.

tárgy megsértésén keresztül.⁵⁷ Molnár idézi Geismar álláspontját, miszerint el kell választani egymástól a tényállás által védett jogi tárgy, valamint a norma által előtérbe helyezett funkciót, ugyanis e kettő nem ugyanaz,⁵⁸ elismerve ezzel azt, hogy *de facto* lehetséges olyan büntetőjogi norma, amelynek célja nem a jogtárgyvédelem.⁵⁹ A jogpolitikai célok megismerhetőségének hiányában logikai úton arra a következtetésre lehet jutni, hogy a hálapénz államilag tolerált jellegének megszüntetése összefüggésbe hozható az orvosi béremeléssel.⁶⁰ Úgy vélem, hogy e kijelentést a kutatásom is alátámasztja, hiszen a kitöltők tapasztalata szerint a hálapénz kérésének, illetve elfogadásának indokként fogalmazza meg az orvos sok esetben azt, hogy a nem megfelelő orvosi bérre tekintettel kér még plusz költséget olyan szolgáltatás tekintetében, amely egyébként ingyenes lenne. Bár erre tekintettel ellenpélda is megfogalmazódik, miszerint a fizetésük megfelelő, és nem igényelnek további juttatást, erre tekintettel azt nem fogadják el. Álláspontom szerint is tekinthető kriminalizációs indoknak a béremelés, ugyanakkor véleményem szerint az nem nyújt megoldást egy társadalmilag berögződött szokás tekintetében. Kérdőíves kutatásomban kértem azon kitöltőket, akik arról nyilatkoztak, hogy adtak már hálapénzt, hogy jelöljék meg, illetve írják le, hogy mi motiválta őket erre. Az általam megadott listában szándékosan nem szerepeltettem a szokást mint indokot. Ennek ellenére a válaszadók 1 %-a az „egyéb” kategóriában megjegyezte valamilyen formában, hogy a szokásra tekintettel nyújtották az előnyt. Emellett a passzív oldalon álló személy kérésének indoklásaként is ez szolgál többségében a válaszok alapján. A kitöltők 26 % (n=89) már a szolgáltatást megelőzően ad juttatást. Arra a kérdésre, hogy ismerőse ad-e ellenszolgáltatás a szolgáltatás megelőzően a válaszadók 55 % (n=192) válaszolt igennel. A kitöltők 57 % (n=198) válaszolt igennel arra a kérdésre, hogy ajánlott-e fel szolgáltatást *követően* juttatást az orvosának. Annak ellenére, hogy közel kétszer többen adnak juttatást a szolgáltatást követően, a szolgáltatást megelőzően, és azt követően az előnyt 88 %-ban fogadja el a passzív oldalon álló személy. Földvári könyvében idézi Zipfelt miszerint „a büntetőjog kriminológia nélkül életidegen”.⁶¹ A dolgozat során nem célom részletes bemutatni a korrupciós bűncselekmények kriminológiáját, ugyanakkor véleményem szerint beleillik a hálapénz a korrupció kriminológiai fogalmába, ugyanis társadalmi erkölcsbe ütköző magatartás, amely előnyszerzést céloz, és egy ügy kedvező elbírálása érdekében kívánja befolyásolni a döntéshozót.⁶²

6. A jogtalan előny mint materiális jogellenességet megjelenítő tényállási elem vizsgálata

E fejezet alatt azon tényállási elemekkel foglalkozom, amelyek véleményem szerint hordozhatják a cselekmény materiális jogellenességét, ugyanis, ahogyan azt *Hollán* is kifejtette,

⁵⁷ MOLNÁR 2020a, 70. p.

⁵⁸ Uo. 71. p.

⁵⁹ Uo.

⁶⁰ FICSÓR GABRIELLA: *A hálapénz büntetőjogi megtételének változása*. In: Czine Ágnes – Domokos Andrea – Lukács Krisztina (szerk.): 70 Studia in honorem Mihály Tóth. Patricium Kiadó. Budapest, 2021. 149. p.

⁶¹ FÖLDVÁRI 1987, 29. p.

⁶² VIDA MIHÁLY: *A korrupciós bűncselekmények (Btk. XXVII. fejezet)*. In: Karsai Krisztina (szerk.): Anyagi büntetőjog. Különös rész II. Iurisperitus. Szeged, 2014. 15. p.

korábban a Kúria ítélkező tanácsa nem kifejezetten az elkövetési magatartás társadalomra veszélyességének fogalma körében foglalt állást a hálapénz büntetőjogi jelentőségéről.⁶³

Álláspontom szerint a tényállásban megfogalmazott elkövetési tárgyat kell elemzés tárgyává tenni ahhoz, hogy megállapíthassuk, vajon kizárólag szimbolikus jelleggel⁶⁴ deklarálta-e a jogalkotó, avagy az teljesen megfelel az elkövetési tárgy, mint objektív tényállási elemmel szemben támasztott jogállami követelménynek. Annak érdekében, hogy a fentebb megfogalmazott dilemmára választ kapjunk, azt kell megvizsgálni, hogy miben állhat az előny jogtalan jelleg.

6.1. A jogtalan előny tényállástani jellemzői

6.1.1. A jogtalan előny mint elkövetési tárgy

Dogmatikailag a jogtalan előny akkor elkövetési tárgy, ha materiálisan megjelenik.⁶⁵ Tekintettel arra, hogy dolgozatomban a jogtalan előny alatt materiális előnyt értek, a továbbiakban a jogtalan előnyt elkövetési tárgynak tekintem. Ahogy azt *Ambrus István* is megjegyzi, az elkövetési tárgy tekintetében a jogalkotó keretdiszpozíciós megoldást alkalmazott,⁶⁶ azaz a tényállásban megfogalmazott elkövetési tárgyat más jogági szabály tölti meg tartalommal,⁶⁷ amely nem más, mint az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV törvény (a továbbiakban: Eütv) 183/A. §-a. Ennek következtében először a keretdiszpozíciós jelleg dogmatikai karakteréről kívánok szólni, majd ezt követően az előny jogtalanságát elemzem akként, hogy az megfelel-e az objektív tényállási elemmel szemben támasztott jogállami követelménynek.

6.1.2. A keretdiszpozíció dogmatikai jellege

Nem rendszeridegen a büntetőjogtól az, hogy a büntetni rendelt magatartás egy-egy elemének tartalmát nem maga a Btk., hanem más jogági norma határozza meg.⁶⁸ A szakirodalmi álláspontok nem egységesek a tekintetben, hogy milyen tényállási elemek vonatkozásában fennálló más jogági normára történő utalás szükséges a diszpozíció kerettényállási jelle-

⁶³ HOLLÁN MIKLÓS: *Adalékok a hálapénz büntetőjogi fogalmához. Gondolatok Ott István elemzése kapcsán.* Jogesetek Magyarázata 2015/4. (2015b) 29. p.

⁶⁴ Szimbolikus büntetőjog a mai büntetőjogra összpontosít, amely a végtelenbe tágítja a büntetőjog alkalmazási területeit, ezáltal elveszítve a fogalmi rendszer szigorát az önkényes szabályozási rendszer igénye miatt (KUNZ, KARL-LUDWIG: *Zur Symbolik des Strafrechts.* In: Dieter Dölling et al. (szerk.): *Verbrechen – Strafe – Resozialisierung.* Festschrift für Heinz Schöch zum. 70. Geburtstag. De Gruyter. Berlin, 2010. 1. p.). A törvényhozó azt a célt követi, hogy felhívja a figyelmet a gondos és dönteni képes jogalkotásra, azonban nem kívánja orvosolni a valódi problémát, így a problémakezelés kimerül a szimbolikus jellegű büntetőjog előírásaiban (NAGY 2013, 128. p.). Voltaképpen a szimbolikus büntetőjogi rendelkezések a céloknak a funkciókkal való felcserélése, és az olyan tényállások, amelyek szimbolikus jelleggel kerülnek be a büntetőjog rendszerébe nehéz eltávolítani, ugyanis azok valamely magatartással szembeni társadalmi rosszallást kifejezve válnak büntetendővé (MOLNÁR ERZSÉBET: *Dogmatikai határozár. Dogmatikai és kriminálpolitikai elemzés a határozárral kapcsolatos bűncselekményekről.* Állam- és Jogtudomány 2019/4. 63. p.).

⁶⁵ VIDA 2014, 17. p.

⁶⁶ AMBRUS 2020, 9. p.

⁶⁷ NAGY 2020, 110. p.

⁶⁸ NAGY FERENC: *Kerettényállás, mulasztás és a büntetőjogi legalitás kapcsolatáról.* Magyar Jog 2015/11. 614-615. pp.

gének megállapításához. *Hollán* álláspontja szerint a kerettényállások az elkövetési magatartás vagy az elkövetési mód tekintetében utalnak más jogág normáira.⁶⁹ Ezzel ellentétes *Nagy Ferenc* felfogása, ugyanis véleménye szerint a keretdiszpozíció olyan diszpozíció, ahol bármely tényállási elemet más jogági norma tölt meg tartalommal (pl. az elkövetési tárgyat).⁷⁰ Nem követeli meg tehát a keretdiszpozícióhoz azt, amit *Hollán*, ugyanis véleménye szerint nincs szó kerettényállásról, „*ha a büntető tényállás valamely elemének körülírására egy más jogágban definiált fogalmat használnak, de a büntető rendelkezés az annak alapjául szolgáló magatartási normát nem más jogszabályra utalással (hanem önállóan) határozza meg*”.⁷¹ Keretdiszpozíciós formák tekintetében megkülönböztetünk tisztán blankettáris, valamint büntetőjogi többletelemet tartalmaz diszpozíciót.⁷² Tisztán blankettáris diszpozíció esetén a tényállás nem tartalmaz más jogágbeli kötelezettségszegésen kívül egyéb tényállási elemet, míg amennyiben tartalmaz büntetőjogi többletelemet a büntetőjogi felelősség megállapításához egyéb, objektív tényállási elemnek is realizálódniuk kell.⁷³ Amennyiben elfogadható *Nagy Ferenc* álláspontja, akkor véleményem szerint a tényállás a más jogágbeli jogsértésen túl büntetőjogi többletelemet is tartalmaz, ugyanis az elkövetési tárgyat más jogszabály tölti meg tartalommal, nevezetesen az Eütv., ugyanakkor az elkövetési magatartást maga a Btk. határozza meg, és nem pusztán más jogági norma megsértéséről van szó, hanem konkrét elkövetési magatartásról. Erre analóg példaként szolgálhat a környezetkárosítás törvényi tényállása, amelyet a szakirodalom szintén keretdiszpozíciónak tekint, és az elkövetési tárgy az, amelyet más jogszabály tölt meg tartalommal, de az elkövetési magatartást szükségképpen a Btk. határozza meg,⁷⁴ túlmutatva a más jogági norma pusztá megszegésén. Ahogy azt *Molnár* megfogalmazza, ezen kodifikációs technikai *ab ovo* veszélyes, ugyanis eleve magukban rejtik a kiterjesztő értelmezés veszélyét, ezért amennyiben a jogalkotó a keretdiszpozíciós kodifikációs technika alkalmazása mellett dönt, törekednie kell arra, hogy a büntethetőség feltételeit minél pontosabban megfogalmazza, ebben az esetben felelhet meg a tényállás maradéktalanul a jogbiztonság követelményének.⁷⁵ Az Alkotmánybíróság a 1026/B/2000) AB határozatában rámutatott, hogy ezen kodifikációs technika önmagában nem sérti az akkori Alkotmányban meghatározott jogállamiság követelményét.⁷⁶ A jogtalan előny mint elkövetési tárgy ugyanakkor akkor felel meg a *nullum crimen sine lege certa* követelményének, ha annak tartalma más jogági norma alapján egyértelműen, pontosan meghatározható.⁷⁷ Amennyiben *Hollán* álláspontjával értünk egyet, akkor ezen tényállás nem tekinthető keretdiszpozíciónak. Érvelését arra alapozza, hogy a német büntetőjogi szakirodalom szinte bármely

⁶⁹ HOLLÁN MIKLÓS: *A kerettényállás fogalmáról*. In: Hollán Miklós – Mezei Kitti (szerk.): *A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális célja és hatásai*. Társadalomtudományi Kutatóközpont, Budapest, 2020. 150. p.

⁷⁰ NAGY 2015, 68. p.

⁷¹ HOLLÁN 2020, 148. p.

⁷² NAGY 2020, 110. p.

⁷³ MOLNÁR 2020a, 87. p.

⁷⁴ MEZŐLAKI ÉRIK: *A környezet és természet elleni bűncselekmények. XXIII. Fejezet*. In: Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*. Wolters Kluwer Hungary, Budapest, 2019. 562. p.

⁷⁵ MOLNÁR 2020a, 102. p.

⁷⁶ NAGY 2015, 615. p.

⁷⁷ MOLNÁR 2020a, 88. p.

büntetőjogi kérdés esetén kiindulópontként szolgálhat.⁷⁸ A német büntetőjog két fajtáját különbözteti meg a büntetőjog más jogágakhoz képest járulékos jellegének.⁷⁹ Eszerint különbséget tehetünk kerettényállások (*Blankettstrafgesetz*), és normatív tényállási elemek (*Nebenstrafrecht*) között, ugyanakkor mivel a kerettényállások is normatív tényállási elemeket tartalmazó büntetőnormák, ezért a kettő közötti különbségtétel a kerettényállás specifikus vonásában jelentkezik.⁸⁰ *Hollán* a lopás törvényi tényállásával érvel, miszerint a tényállásban szereplő dolog idegenségét magánjogi szabály alapján kell meghatározni, viszont a magatartási normát a büntetőjog tartalmazza. Analógiát vonva ezen kijelentésével, a dolgozatban tárgyalt tényállás kapcsán is egyrészt már az előny fogalmát is más magánjogi szabály alapján kell meghatározni, másrészt amennyiben a törvényi tényállás tartalmazza a *jogtalan* jelzöt, annak értelmezése csak más jogági szabályok bevonásával történhet.⁸¹ Ahhoz, hogy megállapíthassuk, miben áll a bűncselekmény elkövetési tárgya, mi annak tartalma, szükségképpen meg kell vizsgálni, milyen más jogági norma képezi annak tartalmát.

6.1.3. Az előny jelentése

A korrupciós bűncselekmények tekintetében, miként azt *Hollán* megfogalmazza: „*előny az, ami a hivatalos vagy harmadik személy helyzetében beálló valamilyen kedvező változás*”.⁸² Ez alapján az előny lehet vagyoni és személyes jellegű is, a lényege, hogy az elkövető vagy rá tekintettel más korábinál kedvezőbb helyzetbe hozzon.⁸³ Ahogy korábban említettem, már magát az előny fogalmát is más magánjogi szabály alapján kell megállapítani, így annyiban nem értek egyet *Mezőlaki Erik* álláspontjával, hogy az előny jogtalanágát kell⁸⁴ az Eütv. szerint meghatározni,⁸⁵ ugyanis véleményem szerint már magát az előny tartalmát is e törvény állapítja meg. Mint arra korábban utaltam, az elkövetési tárgy akkor felel meg a *nullum crimen sine lege certa* követelménynek, ha az pontosan és precízen meghatározható, tehát ezen alapelv sérülhet, ha a Btk. tartalmazza a fogalmi elemet, és normatív definíció hiányában azt sem más jogági törvény, sem a joggyakorlat nem határozza meg.⁸⁶ Ennek alapján a továbbiakban vizsgálom az előny tartalmát meghatározó fogalmi ismérveket.

Jelen tényállás kapcsán előnynek minősül a pénzbeli, természetbeni vagy gazdasági szolgáltatás keretében nyújtott ellenszolgáltatás vagy egyéb előny. Elsőként kijelenthető, hogy az Eütv. sem az *előny*, sem pedig a *jogtalanág* mint fogalmi elem tekintetében nem

⁷⁸ HOLLÁN 2020, 147. p.

⁷⁹ Uo 148. p.

⁸⁰ Uo.

⁸¹ MOLNÁR ERZSÉBET: *Jogellenesség mint tényállási elem. Gondolatok a jogtalanág-fogalom tényállásban betöltött funkciójáról*. Kézirat, hivatkozás a szerző engedélyével. 8. p.

⁸² HOLLÁN 2014, 54. p.

⁸³ MEZŐLAKI ERIK: *A korrupciós bűncselekmények. XXVII. Fejezet*. In: Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*. Wolters Kluwer. Jogtár-formátumú kiadás, 2021. 652. p.

⁸⁴ Ezzel az állásponttal nem értek egyet maradéktalanul, ugyanis véleményem szerint az Eütv. azt határozza meg, hogy mi nem minősül jogtalannak, és nem az előny jogtalan jellegét.

⁸⁵ MEZŐLAKI 2021, 588. p.

⁸⁶ KARSAI KRISZTINA: *Btk. 1.§ [A törvényesség elve]*. In: Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*. Wolters Kluwer. Jogtár-formátumú kiadás, 2021. 3. p.

tartalmaz iránymutatást. Ugyanakkor a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól szóló 2010. évi CIV. törvény értelmében a gazdasági szolgáltatás fogalma alatt „az önálló, üzletszerűen – rendszeresen, nyereség elérése érdekében, gazdasági közközvetítéssel – végzett szolgáltatást” értünk. További tisztázást igényel a pénzbeli, valamint a természetbeni ellenszolgáltatás fogalma, ugyanis véleményem szerint amennyiben vagyoni, valamint személyes jellegű előnyt kell(ene) érteni e fogalmak alatt, akkor célszerű lett volna e fogalmi elemek használata. Az uralkodó hazai szakirodalmi álláspont vagyoni előny alatt ért minden pénzbeli, pénzügyi képviselő dologi juttatást, ami szolgáltatás is lehet.⁸⁷ Vagyoni előny lehet továbbá a visszerthes ügylet vagy kölcsön nyújtása egyaránt.⁸⁸ A Gazdasági Kollégium 68. számú ajánlása értelmében a pénzbeli ellenszolgáltatás nem más, mint „szolgáltatásért járó pénzbeli ellenszolgáltatás (ár, illetőleg díj)”. Ebből látható, hogy a vagyoni előny fogalma egy tágabb kört ölel fel, ugyanis ez alatt dologi juttatást is értünk, nemcsak szolgáltatást. Ez alapján aggályosnak találom, hogy a jogalkotó az Eütv.-ben nem fogalmazza meg előnyként az ajándékot mint dologi juttatást, ugyanakkor jogtalanak minősül az olyan ajándék, amelynek értéke a minimálbér 5 %-t nem haladja meg. Ezzel ellentétes *Szoboszlai* álláspontja, aki előnyként értékeli az ajándéktárgyat is.⁸⁹

Véleménye alátámasztásaként szolgál a logikai értelmezés (*argumentum a logica*), amely a formállogikai szabályainak alkalmazásával történik.⁹⁰ Logikai ellentmondást idézne elő, ha nem tekintenénk előnynek az ajándékot, ugyanakkor annak törvényben meghatározott mértékét elérve jogtalanak minősülne. Személyes (erkölcsi) jellegű az előny, ha az csak eszmei-erkölcsi tartalommal bír, vagy nem vagyoni értékkel mérhető.⁹¹ A jogirodalom erre példaként határozza meg az olyan szexuális kapcsolat létesítését, amely érzelmi kötődés nélkül a hivatalos személy működésére tekintettel történik, valamint a befolyást is, amelyet az aktív vesztegető a hivatalos személy érdekében alkalmaz. A természetbeni ellenszolgáltatás vonatkozásában a jogalkotó nem határoz meg normatív definíciót, valamint más jogági törvény sem tartalmaz arra vonatkozóan rendelkezést, hogy pontosan mi értendő ezen fogalom alatt. További kérdéseket vehet fel az „*egyéb előny*” meghatározása. A fogalom meghatározása tekintetében segítségül hívtam egyrészt az előny előtt megjelenített „*egyéb*” névmás szemantikai értelmezést, másrészt vizsgáltam, hogy bármely objektív tényállási elem tekintetében a Btk. tartalmazza-e ezen névmás használatát. Szemantikai értelemben „*egyéb*” alatt értünk a szóban forgó dolgokon kívül még valami mást, amely külön nincsen megnevezve.⁹² Nem célom bemutatni az összes olyan Btk.-beli rendelkezést, ahol a jogalkotó a törvényi tényállásban *expressis verbis* alkalmazza ezen megoldást, ugyanakkor példaként megjelenítve a szóbeli becsületsértés (227. §), valamint a magánlaksértés (221. §) tekintetében is él ezen jogtechnikai megoldással. Ezen törvényi tényállások tekintetében a jogirodalom pontosan meghatározza, hogy mi értendő „*egyéb*

⁸⁷ MEZŐLAKI 2021, 671. p.

⁸⁸ GÖRGÉNYI ILONA: *XXVII. Fejezet. Korruptciós bűncselekmények*. In: Horváth Tibor – Lévay Miklós: Magyar Büntetőjog. Különös Rész. Wolters Kluwer Hungary. Budapest, 2016. 153. p. Vö: SINKU PÁL: *A korruptciós bűncselekmények (Btk. XXVII. Fejezet)*. In: Busch Béla (szerk.): Büntetőjog II. Különös rész. HVG-ORAC. Budapest, 2015. 474. p.

⁸⁹ SZOBOSZLAI RICHÁRD: *Különös rész 290. §-300/A. §*. In: Belovics Ervin – Polt Péter (szerk.): A Büntető Törvénykönyv kommentárja. HVG-ORAC. Budapest, 2021. 134. p.

⁹⁰ NAGY 2020, 115. p.

⁹¹ VIDA 2014, 16. p.

⁹² JUHÁSZ JÓZSEF et al. (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992. 257. p.

helyiség”, valamint becsület csorbítására alkalmas „*egyéb ilyen cselekmény*” alatt.⁹³ Véleményem szerint a fent említett bűncselekmények kapcsán, azért nem sérül *a nullum crimen sine lege certa* követelmény, mert a fogalmi elem normatív definícióját a jogirodalom meghatározza. A szemantikai, valamint a formálógikai értelmezés tükrében megállapítható, hogy azáltal, hogy a jogirodalom nem határozott meg normatív rendelkezést, és sem a joggyakorlat, sem más jogági törvény fogalom meghatározással erre vonatkozóan nem rendelkezik, sérül *a nullum crimen sine lege certa* részkövetelménye, ugyanis mint azt Nagy Ferenc megfogalmazza: „*a norma címzettjének individuális védelme csak a büntető törvény megfelelő meghatározottsága alapján érthető el, amikor is pontosan tudható, mi a büntetőjogilag tiltott*”.⁹⁴

6.3. A jogtalanság

Célszerűnek tartom pár gondolat erejéig kitérni a törvényi tényállásban megjelenő *jogtalan* jelző szerepére, ugyanis kérdésként felmerülhet, ahogy azt Molnár is kifejti, hogy dogmatikailag a törvényi tényállásban megjelenő jogtalan jelző miképpen értelmezhető.⁹⁵ Alapvetően a szakirodalom nem egységes a tekintetben, hogy a jogtalanság jelző objektív tényállási elemnek tekintendő, nem nevesített tényállási elem, vagy negatív tényállás elemként értelmezendő, vagy csupán a tényállásban elhelyezett jogellenességi utalás.⁹⁶ Amennyiben tényállási elemnek tekintendő, úgy azokat a jellemvonásokat hordozza magán, amelyek az objektív tényállási elemre vonatkozó dogmatikai sajátosságok, ugyanakkor amennyiben nem, úgy a jogellenesség körében értékelendő.⁹⁷ Molnár idézi Roxin álláspontját, miszerint „*a tényállásban szereplő jogtalan (widerrechtlich) kifejezés csak egy utalás a jogellenességre*”, ezáltal hiánya esetén a felelősség a tényállásszerűség szintjén kizárásra kerül, ugyanakkor ehhez hasonló álláspont a hazai jogirodalomban nem lelhető fel. Előfordul azonban a szakirodalomban olyan álláspont, amely a fogalmi elem értelmezése során a cselekmény jogellenességének követelményére utal.⁹⁸ Ambrus dogmatikai értelemben kritikaként értékeli, hogy az Eütv. az előny jogtalan jellegét *explicite* nem említi, emiatt kérdéses, hogy a cselekmény jogtalansága a büntető- vagy az egészségügyi jogból ered.⁹⁹ Ezen álláspont álláspontom szerint helytálló annyiban, hogy a jogalkotó konkrétan, *explicite* nem utal a jogtalanságra, ugyanakkor az Eütv. 138./A § (4) és (5) bekezdésében meghatározza, hogy mely előny nem minősül jogtalan. Ez alapján nem minősül jogtalan az ajándékként adott olyan tárgy, amely a mindenkori minimálbér 5 %-át nem haladja meg, amely 2022-ben bruttó 10.000 Ft-nak feleltethető meg. Ugyanakkor korlátként állapítja meg a törvény, hogy egészségügyi szolgáltatás nyújtását követően egy alkalommal, míg hosszú ideig tartó egészségügyi szolgáltatást követően kéthavonta egy alkalommal nyújtható ilyen jellegű előny. Véleményem szerint a jogalkotó ezen megoldása

⁹³ SZOMORA ZSOLT: XXI. Fejezet. Az emberi méltóság és egyes alapvető jogok elleni bűncselekmények. In: Karsai Krisztina (szerk.): Nagykommentár a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez. Wolters Kluwer Hungary. Budapest, 2019. 221.; 227. pp.

⁹⁴ NAGY 2020, 79. p.

⁹⁵ MOLNÁR (kézirat) 1. p.

⁹⁶ Lásd bővebben: Uo. 3. p.

⁹⁷ Uo.

⁹⁸ Uo. 5. p.

⁹⁹ AMBRUS 2021, 10. p.

azért is tekinthető újításnak, mert a bírói gyakorlat az előny jogtalan jellegét nem kötötte értékhatárhoz,¹⁰⁰ hanem jogtalannak tekintett minden olyan előnyt, amelynek jogalapja nincsen, vagy annak feltételei, okai nem állnak fenn.¹⁰¹ Hollán véleménye szerint minden előny eleve jogtalan, ha annak célja kötelezettségszegés kiváltására irányul.¹⁰² Egyetértek Tóth Mihály álláspontjával, miszerint „a jogosságának és jogtalanság kérdésben nem az a határvonal, hogy azt az orvos kezelést megelőzően vagy azt követően utólag kapja”,¹⁰³ ugyanakkor kérdésként felmerülhet, hogy valójában miben áll az előny jogtalan jellege, hiszen a tényállás a gazdasági vesztegetéstől eltérően célzatot nem jelenít meg,¹⁰⁴ emiatt e tényállás kapcsán nem vezet eredményre az, ha az előny jogtalan jellegét a kötelezettségszegésre kívánjuk visszavezetni. A Kúria által 2015-ben megalkotott hálapénz-fogalom szintén tartalmazta a kötelezettségszegés fogalmát akként, miszerint a jogtalan előny nem minősült hálapénznek, amikor kötelezettségszegés honorálásra irányult.

6.3.1. A jogellenesség elvi kérdései

Kérdésként merül fel, miként azt Nagy Ferenc is megfogalmazza, hogy a büntetőjog által nem jogellenesként értékelt cselekményt a polgári/közigazgatási jog révén jogellenes cselekményként lehet-e értékelni, illetve a polgári jog vagy közigazgatási jog által megengedett cselekmény lehet-e büntető-jogellenes.¹⁰⁵ Álláspontja szerint amit a büntetőjogon kívüli más jogterület jogszerűként megenged, azt a büntetőjog nem tilthatja, ugyanakkor amit a büntetőjog jogellenesként tilt az a jogrend egésze számára tilalmazott.¹⁰⁶ Belovics erre akként mutat rá, hogy büntető-jogellenes csak az olyan magatartás lehet, amely egyben magán- és közjogellenes is, vagy a jogellenesség kettősége szükségszerű feltétele a büntetőjogi felelősségre vonásnak.¹⁰⁷

6.3.2. A jogszabály engedélye mint jogellenességet kizáró ok

A jogszabály engedélyét mint jogellenességet kizáró okot a Btk. 24. § szabályozza, amellyel a jogalkotó *expressis verbis* állást foglal amellett, hogy a más jogági megengedő normák, jogellenességet kizáró okok a tényállásszerű magatartás kifejtéséért fennálló büntetőjogi felelősséget a jogellenesség síkján kizárják.¹⁰⁸ E jogellenességet kizáró ok elvi-dogmatikai alapját a jogrendszer egységének elve képezi, amely a jogrendszer ellentmondás-mentességének követelményét rejti magába.¹⁰⁹ Belovics szerint ezen elvből az következik, hogy „ha egy jogszabály engedélyez egy tevékenységet, az annak megfelelő magatartás

¹⁰⁰ HOLLÁN 2014, 55. p.

¹⁰¹ MEZŐLAKI 2021, 588. p.

¹⁰² HOLLÁN 2014, 56. p.

¹⁰³ TÓTH MIHÁLY: *Boríték kapható: Gondolatok a hálapénz és a büntetőjog összefüggéseiről.* Élet és Irodalom 2014/28. 5. p.

¹⁰⁴ Ezzel a kérdéskörrel részletesen a III.1.3. fejezetben foglalkozom.

¹⁰⁵ NAGY FERENC: *Gondolatok és kérdések a jogellenesség és a jogi tárgy köréből.* Jogelméleti Szemle 2008/4. 4. p.

¹⁰⁶ NAGY 2008, 10. p.

¹⁰⁷ BELOVICS ERVIN: *A büntetendőséget kizáró okok.* HVG-Orac. Budapest, 2009. 189. p.

¹⁰⁸ MOLNÁR ERZSÉBET: *Magánjogi jogellenességet kizáró okok hatása a büntetőjogi felelősségre az üzleti titok megsértése bűncselekmény körében.* Jogtudományi Közlöny 2020/6. (2020b) 265–272. pp.

¹⁰⁹ MOLNÁR 2020b, 265–272. pp.

büntetőjog-ellenes sem lehet".¹¹⁰ Ez azt jelenti, hogy például a polgári jog vagy a közjog szerint fennálló jogellenességet kizáró ok közvetlenül a büntetőjogban is alkalmazandó.¹¹¹ A jogszabályon alapuló engedélynek két válfaja van: az absztrakt és a konkrét. Absztrakt engedély közvetlenül a jogszabályból fakad, míg a konkrét engedélyt a jogszabályban meghatározott feltételek alapján az arra hivatott szerv adja meg esetenként.¹¹² *Karsai* szerint az „*amit jogszabály megenged*” törvényi kitétel nem feltétlenül egyezik meg a jogszabály engedélyével, ugyanis ezen megfogalmazás inkább az, „*amit nem tilt*” értékrenddel azonosítható.¹¹³

6.3.3. Az Mt. vonatkozó rendelkezése

Hollán Miklós könyvében állóvízbe berobbant szabályozásnak tekintette az Mt. azon rendelkezését, miszerint „*a munkavállaló a munkáltató előzetes hozzájárulása nélkül harmadik személytől díjazást a munkaviszonyban végzett tevékenységére tekintettel nem fogadhat el, nem köthet ki*”.¹¹⁴ Ugyanakkor a szakirodalmi álláspontok az Mt. vonatkozó rendelkezése kapcsán nem egységesek a tekintetben, hogy értékelhető-e a Btk.-ban jogellenességet kizáró okként meghatározott jogszabály engedélyeként avagy sem. Egy másik aspektusból vizsgálva, ahogy azt *Molnár* is kifejti, ezen ok dogmatikailag valóban a jogellenesség síkján hat-e a büntetőjogi felelősségre?¹¹⁵ A jogalkotó nem szabályoz a hálapénz büntetőjogi tényállása vonatkozásában *sui generis* jogellenességet kizáró okot, ugyanakkor a jogrend egységének elvére tekintettel az Mt. 52. § (2) bekezdése¹¹⁶ jogellenességet kizáró okok helyes értelmezése szerint a büntetőjogi felelősségre vonás akadályaként is szolgálhat.

A kutatás során több különböző szakirodalmi állásponttal találkoztam a tekintetben, hogy mégis miként értékelendő az Mt. vonatkozó rendelkezése. Egy külön alfejezetben kívánom bemutatni ezen álláspontokat, ugyanis kérdéses, hogy ezen rendelkezés értékelhető-e jogszabály engedélyeként, vagy akár már a tényállásszerűség szintjén felelősségelimináló hatása van.

Az egészségügyi szolgálati jogviszonyról szóló 2020. évi C. törvény szabályozza az orvosokra vonatkozó szabályokat, ugyanakkor mögöttes normaként az Mt. továbbra is alkalmazandó. Véleményem szerint a korábban már említett konkrét engedély alapján értékelhető az Mt. rendelkezése, ugyanis ahogy azt *Belovics* megfogalmazza „*a konkrét engedély hiánya megalapozhatja a büntetőjogi marasztalást*”.¹¹⁷ Alapvetően analógia vonható a vizsgált szabályozás és a magzatelhajtás között. A Btk. büntetni rendeli a magzatelhajtást, míg a magzati élet védelméről szóló 1992. évi LXXIX. törvény lehetőséget biztosít a terhességmegszakítására.¹¹⁸ Ezen szabályozás is konkrét engedélynek minősül, azáltal,

¹¹⁰ BELOVICS 2009, 37. p.

¹¹¹ NAGY 2014, 204. p.

¹¹² NAGY 2020, 237. p.

¹¹³ KARSAI KRISZTINA: *A büntethetőséget kizáró vagy korlátozó okok*. In: Karsai Krisztina (szerk.): *Nagykommentár a Büntető törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényhez*. Wolters Kluwer. Jogtár-formátumú kiadás, 2021. 73. p.

¹¹⁴ Mt 52. § (2) és (4) bekezdés.

¹¹⁵ MOLNÁR 2020b, 265–272. pp.

¹¹⁶ Uo.

¹¹⁷ BELOVICS 2009, 191. p.

¹¹⁸ Uo. 190. p.

hogy az engedély hiánya megalapozhatja a büntetőjogi marasztalást.¹¹⁹ Az Mt. szabályozása kapcsán is hasonló a helyzet, ugyanis ahogy már korábban említettem, büntetőjogi szempontból jogszabály engedélye vonatkozásában konkrét engedélynek minősül a munkáltató hozzájárulása, tehát amennyiben a munkavállaló ilyen engedéllyel nem rendelkezik, csak az alapozhatná meg a büntetőjogi marasztalás. Véleményem szerint amennyiben a munkáltató hozzájárulását adja ahhoz, hogy munkavállaló harmadik személytől díjazást fogadjon el, az értékelhető jogszabály engedélyeként, ugyanis a logikai értelmezés alapján levezethető, hogy csak hozzájárulása nélkül nem fogadhat el díjazást. Ebből *a contrario* következik az, hogy hozzájárulásával elfogadhat. Ezen értelmezés szerint viszont álláspontom szerint sérülne a *jogállami jobbiztonság elve*, ugyanis ez ahhoz vezetne, hogy amennyiben a munkavállaló rendelkezik munkáltatói hozzájárulással, elfogadhat hálapénzt, amennyiben nem rendelkezik ilyen hozzájárulással, a büntetőjogi felelőssége megállapítást nyer. *Hollán* ezt a kérdést akként közelíti meg, hogy a „*hozzájárulás nélkül*” kitétel minden olyan előnyt hűséget veszélyeztetőnek tart, amit a munkavállalók a munkaviszonyban végzett tevékenységükre tekintettel fogadnak el. Amennyiben ezen felfogással egyetértünk, akkor a sértett szubjektív értékítélete határozná meg a büntetőjogi védelem szükségességét.¹²⁰ *Tóth* álláspontja alapján ezen rendelkezés nem a *munkavállalót* jogosítja fel arra, hogy harmadik személytől nem béren kívüli juttatást fogadjon el, hanem a *munkáltatót* arra, hogy ehhez hozzájárulást adhasson.¹²¹ Az értelmezés körébe véleményem szerint bevonható a munkajogban érvényesülő relatív diszpozitív szabály (klaudikáló kógencia), ugyanis kérdésként felmerülhet, hogy miként viszonyul egymáshoz a büntetőjog kógens jellege és a magánjogi diszpozitivitás. Relatív diszpozitív szabályok alatt olyan normákat értünk, amelyek csak egy irányba engednek eltérést, a munkajogban a munkavállaló javára.¹²² Az Mt. 43. § (1) bekezdésének értelmében főszabály szerint az Mt. egész második része relatív diszpozitív, kivétel ez alól azon esetekben érvényesül amikor a törvény az „eltérő megállapodás” résznél a felek megállapodását megnevezi. Ilyenkor a főszabálytól eltérően kógens rendelkezésről van szó.¹²³ Az Mt. sem az 52. § (2), sem a (4) bekezdést nem határozza meg ilyen kivételként, ezért ezekre továbbra is a főszabály érvényesül. Ezen diszpozitív rendelkezés a munkáltatónak lehetőséget ad az engedélyre, és az érvényesülő relatív diszpozitivitás véleményem szerint a hozzájárulás megadásával valósul meg. Álláspontom szerint nem elfogadható a *Ferencz – Nyerges* szerzőpáros azon álláspontja, miszerint az Mt. vonatkozó rendelkezése azért nem minősül jogszabály engedélyeként, és ekként nem minősülhet jogelleneséget kizáró okként, mert „*a munkáltatói engedélynek, mint egyoldalú munkáltatói nyilatkozatnak nincs jogszabályi jellege, ennél fogva nem írhat felül törvényi szabályozást*”.¹²⁴ Hasonló álláspontot képvisel *Móricz*, aki szerint maga a hozzájárulás azért nem értékelhető jogszabály engedélyeként, mert egy diszkracionális jogkör, és forrása nem az állami jogalkotás eredménye, azaz jogszabály.¹²⁵ Ezen hozzájárulás nem rendelkezik

¹¹⁹ BELOVICS 2009, 191. p.

¹²⁰ HOLLÁN 2014, 106. p.

¹²¹ TÓTH 2014, 5. p.

¹²² GYULAVÁRI TAMÁS: Munkajogi jogforrások. In: Gyulavári Tamás (szerk.): Munkajog. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2019. 52. p.

¹²³ Uo. 53. p.

¹²⁴ FERENCZ JÁCINT – NYERGES ÉVA: *Szükség törvényt bont? – Gondolatok a paraszolvencia jogi és etikai megítéléséről*. Magyar Jog 2020/11. 663-676. pp.

¹²⁵ MÓRICZ BALÁZS: *Hálapénz versus paraszolvencia*. Magyar Jog 2020/11. 677-687. pp.

a jogszabály absztrakt természetével jelesül azzal, hogy az abban foglalt élethelyzetben lévő valamennyi egyénre érvényes és követendő legyen.¹²⁶ Az Alkotmánybíróság a 9/1992. AB határozatában rámutatott arra, hogy „*az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára*”.¹²⁷ Azáltal, hogy az Mt. nem tartalmaz konkrét és egzakt kritériumot a tekintetében, hogy a munkáltató mikor adhat ilyen engedélyt, valójában sérül a *jogállami jogbiztonság elve*. Ugyanakkor a *Ferencz – Nyerges* azon megállapítása helyes, miszerint a munkáltató nyilatkozatnak nincsen jogszabályi jellege, ugyanis az Alaptörvény T) cikk (2) bekezdésének jogszabályokat felsoroló rendelkezése ezt nem említi.¹²⁸ Továbbá *Móricz* vitatja a jogszabály engedélyét akként is, hogy az Mt. 52. § (4) bekezdése egy értelmezést ad a díjazás vonatkozásában, amely szerint a (2) bekezdésben meghatározott díjazás alatt olyan vagyoni értékű szolgáltatást kell érteni, amelyet harmadik személy a munkáltatót megillető szolgáltatáson felül a munkavállalónak nyújt. Érvelését arra alapítja, hogy a biztosítás alapú ellátásban nincs olyan szolgáltatás, amelyet a betegnek a munkáltató fele teljesíteni kellene, ekként a közfinanszírozott ellátásban a hálapénzként definiált vagyoni előny büntetendősége az Mt. alapján nem válaszolható meg.¹²⁹ Ezen álláspont abban a tekintetben helyes, mint azt *Belovics* is megfogalmazza, miszerint a jogszabály engedélye a büntetendőséget csupán akként zárja ki, amennyiben a tevékenység a jogszabályban meghatározott feltételeknek megfelel.¹³⁰ Ugyanakkor véleményem szerint ennek ellentmond az Mt. indokolása, amely *expressis verbis* kimondja, hogy a (2) bekezdésben meghatározott díjazás alatt értendő a köznyelvben „borravalónak”, „hálapénznek” nevezett juttatás elfogadása.¹³¹ Az Alaptörvény 28. cikke rögzíti egyrészt az alkotmánykonform, másrészt a teleologikus értelmezés követelményét is. Ezen értelmezési mód alatt nem kizárólag az objektív, azaz a norma céljával összhangban való értelmezés lényeges, hanem a 28. cikk ugyanúgy megjeleníti a szubjektív értelmezés fontosságát is, ugyanis a „*jogszabályok céljának történő megállapítása során [...] a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni*”. Ezen értelmezés segítséget nyújt ahhoz, hogy mi lehet a jogalkotó konkrét célja a szabályozással kapcsolatban. *Jakab* a szubjektív célra történő hivatkozásnak pozitív és negatív alfaját különíti el.¹³² Pozitív értelemben arra válaszol, hogy a konkrét történelmi pillanatban „*mit akart a jogalkotó*”, míg negatív kontextusban „*mit nem akarhatott a jogalkotó*”. *Jakab* álláspontja szerint ez utóbbi esetben „*azért fogadunk el egy bizonyos értelmezést, mert a jogalkotó nem akarhatott ellentmondani magának*”¹³³, ez a jogalkotónak „*biztosan nem lehetett célja*”. A jogalkotó az Mt. indokolásában *expressis verbis* kimondja, hogy díjazás alatt érteni kell a hálapénznek nevezett juttatást egyaránt. Ezáltal amennyiben a negatív szubjektív teleologikus értelmezési mód alkalmazásával értelmezzük az Mt. 52. § (2) bekezdését, az arra az eredményre vezet, hogy büntetőjogi szempontól sérül a *nullum crimen sine lege stricta* elve, ugyanis a megengedő norma szűken történő értelmezése tágtítja a büntetőjogi felelősséget.

¹²⁶ MÓRICZ 2020, 677-687. pp.

¹²⁷ NAGY 2020, 72. p.

¹²⁸ NAGY 2014, 237. p.

¹²⁹ MÓRICZ 2020, 677-687. pp.

¹³⁰ BELOVICS 2009, 192. p.

¹³¹ A 2012. évi I. törvény indoklása az 52. §-hoz.

¹³² JAKAB ANDRÁS: *A bírói jogértelmezés a törvényben*. Jogesetek Magyarázata 2011/4. 91. p.

¹³³ Uo.

Úgy vélem, hogy az Mt. vonatkozó rendelkezésének kriminálpolitikai diszfunkciója alátámasztható a tényállás (horizontális) rendszertani és az (objektív) teleologikus értelmezés együtt alkalmazásával egyaránt. A teleologikus értelmezés elve alapján egy rendelkezést úgy kell értelmezni, hogy az a lehető legalkalmasabb eszköz legyen a szabályozással kitűzött törvényi cél elérésére.¹³⁴ Ugyanakkor, ahogyan azt *Nagy Ferenc* megfogalmazza: „a szabályozási cél a teleologikus értelmezés során csak olyan jelentést kaphat, amely a törvény pozitív módon előírt más rendelkezéseivel összhangban áll”.¹³⁵ A jogalkotó a tényállást a korrupciós bűncselekmények fejezetében helyezte el, azon belül is a gazdasági vesztetés körében. Ezen bűncselekmények jogi tárgya a közélet tisztasága. Véleményem szerint a fejezet alatt a jogalkotó minden magatartás le kíván fedni, ami valamilyen szinten károsan hat a jogi tárgyként megfogalmazott cél elérése tekintetében. Ez alapján kérdésként felmerülhet, hogy a jogalkotó miért tart fenn egy olyan, más jogágbeli jogellenességet kizáró okot, ami eliminálja a büntetőjogi felelősséget. Álláspontom szerint nem nevezhető meg olyan „nagyobb érdek”, amelyre indokolt lehet a szabályozás fenntartása.

Egyetértek *Sinku Pál* álláspontjával, miszerint az Mt. hivatkozott rendelkezése nem a jogellenesség szintjén lesz felelősség elimináló hatású, hanem az előny jogtalan természetében eredményez változást.¹³⁶ Ez igazolja *Molnár* álláspontját is.¹³⁷ Véleményem szerint e rendelkezés megléte miatt is kérdéses az előny jogtalan jellege, ugyanis miképp azt *Molnár Erzsébet* is megfogalmazza, miszerint „más jogági jogellenességet kizáró okok fogalmilag nem minden esetben hatnak a büntető-jogellenesség síkján”,¹³⁸ így a jogszabály engedélyén keresztül büntetőjogban beemelt ok, már a tényállásszerűség szintjén felelősségelimináló hatással bír. A bűncselekmény szubszidiárius jellegére tekintettel további kérdést vet fel a magatartással megvalósuló további bűncselekményi tényállás megvalósulása.

A bemutatott értelmezési mátrix alapján véleményem szerint a szabályozás kapcsán sérül a jogrend egységének követelménye, ugyanis ahogyan *Nagy Ferenc* megfogalmazza: „a büntetőjogon kívüli más jogterület jogszerűként megenged, azt a büntetőjog nem tilthatja, ugyanakkor amit a büntetőjog jogellenesként tilt az a jogrend egésze számára tilalmazott”.¹³⁹ Ahogyan azt említettem, az egészségügyi szolgálati jogviszonyról szóló törvényben meghatározott kivételektől eltekintve, az Mt. mint mögöttes norma továbbra is alkalmazandó az egészségügyi dolgozók vonatkozásában. Ezáltal ahhoz, hogy a büntetőjogi norma védelmi célja érvényesülni tudjon, a jogalkotónak ezen rendelkezést is kivételként kell(ene) szabályoznia az egészségügyi szolgálati jogviszonyról szóló törvényben, mivel az Mt. vonatkozó rendelkezése az előny jogtalan jellegét eliminálja, ezáltal büntetőjogi felelősség megállapításának hiánya már a tényállásszerűségi szintjén megvalósul. Ugyanakkor indokolt az Mt. rendelkezésének megszüntetése, ugyanis az ellentmond a jogállami jogbiztonság követelményének.

¹³⁴ SZOMORA 2015a, 29. p.

¹³⁵ NAGY 2020, 119. p.

¹³⁶ SINKU 2015, 480. p.

¹³⁷ Lásd 1.4.3. fejezet.

¹³⁸ MOLNÁR (kézirat) 3. p.

¹³⁹ NAGY 2008, 4. p.

6.4. Szubjektív teleologikus értelmezés a deliktum kapcsán

Az Mt. indokolásával kapcsolatban már kitértem a szubjektív teleologikus értelmezés fontosságára, ezért az alábbi alfejezet alatt a tényállás és az azt indokoló egészségügyi szolgálati jogviszonyról szóló 2020. évi C. törvény szövege közötti összhangot kívánom megvizsgálni.

Egyetértek *Ficsór Gabriellával*, miszerint a törvény preambuluma valóban utal a hálapénz jogszerűségének megszüntetésére,¹⁴⁰ ugyanakkor úgy vélem, hogy ezen értelmezés eredményre csak akkor vezet, ha összhangban áll egymással a törvény indokolása és a törvény szövege.¹⁴¹ E törvény indoklása a hálapénzről nem ejt szót, és a részletes indoklás is kizárólag annyiban, hogy utal a Btk., az Eütv, és az Szja. tv módosításaira.¹⁴² Indoklásból kizárólag az orvos munkájának megbecsülése olvasható ki, az áttörő orvosi béremelést megalapozó törvényjavaslat elfogadása, valamint az egészségügy talpra állítása. Azáltal, hogy a 28. cikk nem kizárólag a törvény indoklását jeleníti meg, hanem a preambulumot is a szubjektív teleologikus értelmezés tekintetében, így a teljesség kedvéért meg kívánom említeni, hogy a törvény preambuluma ugyan említi a hálapénzt, azt azonban szintén az orvosi béremeléssel hozza összefüggésben. Álláspontom szerint, amíg az Mt. és annak indokolása között célra vezet a szubjektív teleologikus értelmezés, addig ez a hálapénzt bevezető törvény és annak indokolása között nem mutatható ki.

6.5. Részösszegzés

A fejezet elején arra keresetem a választ, hogy a tényállásban megfogalmazott jogtalan előnyt mint elkövetési tárgy egyrésztől hordoz-e magában materiális jogellenességet, amely az alaki jogellenesség tartalmi indokát nyújtja, másrésztől, hogy elkövetési tárgy megfelelő azon jogállami követelménynek, amely az objektív tényállási elemekkel szemben támasztott kritérium. Véleményem szerint jelen tényállás, szemben a szakirodalomban megjelenő többségi állásponttal, nem keretdiszpozíció, ugyanis nem kizárólag az előnyt, hanem annak jogtalan, pontosabban nem jogtalan jellegét is más jogági törvény határozza meg.

A *nullum crimen sine lege certa* részkövetelmény tekintetében vizsgáltam az előny fogalmi elemeit, ahol megállapítást nyert, hogy az egyéb előny, valamint a természetbeni ellenszolgáltatás kapcsán sérül az alapelv, ugyanis a jogalkotó nem állapít meg normatív fogalmat, és a joggyakorlat sem definiálja azt.

Az Mt. vonatkozó rendelkezésével kapcsolatban egyrésztől megállapítást nyert, hogy az olyan konkrét jogszabály engedélyeként minősül, amely a büntetőjogban jogellenességet kizáró okként érvényesül. Egyetértek ugyanakkor *Molnár* és *Sinku* állásfoglalásával, miszerint más jogági jogellenességet kizáró ok nem feltétlenül a büntető-jogellenesség síkján hat. Álláspontom szerint jelen tényállásban az előny jogtalan jellegét zárja ki a jogszabályi rendelkezés, ezáltal véleményem szerint e bűncselekmény esetén a materiális jogellenesség a formális jogellenességet nem képes igazolni, ezért úgy vélem, hogy a deliktum kizárólag kriminálpolitikai célt szolgál.

¹⁴⁰ FICSÓR 2021, 143. p.

¹⁴¹ Szomora Zsolt 2021. 11.04-én tartott Alkotmány és büntetőjog című előadása alapján. Vö. a Btk 226/A-B. §-ok kapcsán SZOMORA ZSOLT: *Aller Anfang ist schwer: Die teleologische Auslegung im ungarischen Strafrecht*. In: Sinn, Arndt et al. (szerk.): *Populismus und alternative Fakten*. Mohr Siebeck. Tübingen, 2020. 329-330. pp.

¹⁴² FICSÓR 2021, 143. p.

III. A deliktum rendszerbeli elhelyezéséből adódó értelmezési problémák

Az alábbiakban egyrészt a célzat hiányával, másrészt a korlátlan enyhítés (mellőzés) kérdéskörével foglalkozom. Erre azért van szükség, mert a célzat hiánya alapvető dogmatikai kérdéseket vet fel a tényállás kapcsán, a korlátlan enyhítés jogintézményének mikénti elhelyezkedése pedig alkotmányos kérdések vizsgálatát követeli meg.

A hagyományos tényállásszerkesztés jellemzője, hogy az adott bűncselekményi alcím alatt tipikusan egy alapeset szerepel, és arra épül egy vagy több minősített eset, azonban előfordulnak olyan tényállások is, amelynél több, azonosan büntetendő alapeset szerepel, nem feltétlenül közös minősítő körülménnyel.¹⁴³ Ugyanakkor adódik olyan eset, hogy egy adott bűncselekménynek több, különböző büntetési tételkerettel fenyegetett alapesete van, és erre minősítő körülmények is épülhetnek.¹⁴⁴ Miképp azt *Szomora* megfogalmazza „*ha egy adott magatartás alapeseti avagy minősített eseti, komoly dogmatikai következményekkel járhat*”.¹⁴⁵ Véleményem szerint dogmatikai következményekkel jár az is, ha egy magatartás alapeseti, vagy privilegizált eseti. Jelen tényállás szerkezeti felépítése akként alakul, hogy az alcím alatti (1) bekezdésben szabályozza a jogalkotó a gazdasági vesztegetés alapesetét. A tényállás (2) bekezdése minősített esete az (1) bekezdésnek, ha azt önálló intézkedésre jogosult személlyel kapcsolatban követik el, a (3) bekezdés pedig minősítő körülményt tartalmaz az (1) és (2) bekezdésre tekintettel.¹⁴⁶ A (4) bekezdés szabályozza a külföldi gazdálkodó szervezettel kapcsolatos passzív vesztegetést, az (5) bekezdés rendelkezik a büntetés korlátlan enyhítéséről (mellőzéséről),¹⁴⁷ és a (6) bekezdés tartalmazza a jelen dolgozat tárgyát képező bűncselekményt. Kérdésként felmerülhet, hogy a 290. § (6) bekezdése privilegizált esetként értékelendő-e vagy sem. *Mezőlaki*,¹⁴⁸ valamint *Ficsór*¹⁴⁹ álláspontja szerint privilegizált eset, míg *Ambrus* „*a vesztegetés új, enyhébb büntetési tétellel rendelkező szubszidiárius eseteként jellemzi*”.¹⁵⁰ Egyik említett szakirodalmi álláspont sem indokolja a tekintetben, hogy miért tekinti privilegizált esetnek a deliktumot, ugyanakkor *Ficsór* álláspontjából az olvasható ki, hogy azért van szó privilegizált tényállásról, mert az az alapesethez képest enyhébben büntetendő.¹⁵¹

1. Alapeset vagy privilegizált eset?

1.1. A privilegizált tényállás dogmatikai jellemzői

Tokaji Géza álláspontja alapján abban az esetben privilegizált egy tényállás, ha „*a törvény valamely enyhébb megítélést igénylő körülményt szabályoz már a maga részéről enyhébb*

¹⁴³ SZOMORA ZSOLT: *Új tényállásszerkezetek és dogmatikai kategóriáik az új Btk. XVIII-XXI. Fejezeteiben*. Jogtudományi Közlöny 2015/9. (2015b) 406. p.

¹⁴⁴ Uo.

¹⁴⁵ Uo.

¹⁴⁶ HOLLÁN 2014, 134–135. pp.

¹⁴⁷ Uo. 137–138. pp.

¹⁴⁸ MEZŐLAKI 2021, 591. p.

¹⁴⁹ FICSÓR 2021, 146. p.

¹⁵⁰ AMBRUS 2020, 9. p.

¹⁵¹ FICSÓR 2021, 146. p.

*büntetési tételt maga után vonó ún. privilegizáló körülményként*¹⁵² Mészáros Ádám véleménye szerint privilegizált egy tényállás akkor, ha „a törvényhozó az alaptényálláshoz egy általa enyhébben megítélendő körülményt fűz és ahhoz enyhébb büntetést rendel, tehát privilegizáló körülménnyel kiegészült alaptényállás”.¹⁵³ Privilegizált körülménynek pedig az tekintendő, amit a jogalkotó enyhébb megítélésének tart ezáltal, ahhoz a törvényben enyhébb jogkövetkezmenyt fűz.¹⁵⁴

Egyetértve Mészáros és Tokaji álláspontjával, véleményem szerint sem elég a privilegizált tényálláshoz az, hogy a jogalkotó azt enyhébben rendelje büntetni, hanem szükséges hozzá egy olyan körülmény (privilegizáló körülmény) ami *miatt* rendeli enyhébben büntetni a jogalkotó. Ezért a továbbiakban azt vizsgálom, hogy található-e a (6) bekezdésben olyan tényállási elem, amely az (1) bekezdéshez képest privilegizáló körülményként értelmezhető.

1.2. A célzat hiányának rendszertani jelentősége

Ha a két törvényi tényállást összehasonlítjuk, látható, hogy közöttük a különbség az is, hogy a (6) bekezdés szerinti deliktumban a jogalkotó nem fogalmazott meg célzatot. A célzat az, aminek az elérésére az ember cselekvéssel törekszik.¹⁵⁵ Valamikor a célzatot még a szándék egyik fajtájának tekintették mint *dolus specialis*.¹⁵⁶ Ezen álláspont ma már nem állja meg a helyét, mert bár összefüggés mutatható ki a kettő között, azonban lényeges különbség az, hogy míg szándékosság az objektív tényállási elemeket fogja át, addig a célzat túlnyúlik a törvényi tényállás tárgyi oldalán, s a bűncselekmény teljes megvalósulásához a célzatnak nem kell realizálódnia.¹⁵⁷ Tokaji álláspontja szerint a célzat „közvetve a cselekmény társadalomra veszélyességét is befolyásolja”.¹⁵⁸ Finkey a célzatot különleges tényállási ismérvként jellemezte, amelynek felvételét egyes bűncselekményeknél azért tartotta szükségesnek, mert álláspontja szerint egyrészlől bizonyos rokon tényállásokat ez alapján lehet megkülönböztetni egymástól, másrészlől egyes cselekmények akkor képeznek bűncselekményt, ha azok bizonyos céllal vannak elkövetve, valamint bizonyos cselekménynél minősített esetet képez, ha azt az egyébként büntetendő cselekményt bizonyos célből követte el.¹⁵⁹ Abban az esetben, ha a törvény egy adott bűncselekmény vonatkozásában nem tartalmazza sem tényállási elemként, sem minősítő (privilegizáló) körülményként a célzatot, azok a büntetés kiszabása során juthatnak jelentős szerephez.¹⁶⁰

A célzat alapvetően eshetőleges tényállási elem.¹⁶¹ A bűncselekmények többségénél tehát közömbös, hogy az elkövető milyen cél elérésére törekszik cselekménye megvalósításával, vannak ugyanakkor deliktumok, amelyekben a jogalkotó a magatartás meghatározott céllal

¹⁵² TOKAJI GÉZA: *Fejezetek a büntetőjog általános része köréből*. JATE. Szeged, 1976. 76. p.

¹⁵³ MÉSZÁROS ÁDÁM: *A bűncselekmény fogalmának alapkérdései. A bűncselekmény fogalma és csoportosítása a magyar büntetőjogban*. Országos Kriminológiai Intézet. Budapest, 2020. 31. p.

¹⁵⁴ Uo.

¹⁵⁵ NAGY 2020, 199. p.

¹⁵⁶ FINKEY FERENC: *A szándék fogalma és ismérvei a büntetőjogban különös tekintettel a szándék hiánya miatt történt felmentésekre*. Pesti Lloyd-Társulat. Budapest, 1899. 46. p.

¹⁵⁷ NAGY 2020, 200. p.

¹⁵⁸ TOKAJI 1976. 76. p.

¹⁵⁹ FINKEY 1899, 45–46. pp.

¹⁶⁰ NAGY 2020, 200. p.

¹⁶¹ Uo.

történő kifejtését tényállási elemként deklarálja. Ezáltal büntetőjogi felelősséget megalapozó jelentőséget tulajdonít annak, hogy az elkövető e cselekményt milyen cél elérése érdekében fejt ki.¹⁶² A célzat elhagyása a tényállásból nem tekinthető privilegizáló tényezőként, az az (1) bekezdés relációjában éppenhogy a büntetőjogi felelősség szubjektív oldalának kiterjesztéseként hat. Ennek az az oka, hogy célzat nélkül a tényállás objektív oldalának bármilyen céllal történő szándékos megvalósítása tényállásszerű. Azáltal, hogy a célzat hiányán kívül nem található a (6) bekezdésben olyan tényállási elem, amely a tényállás tárgyi vagy alanyi oldalát tekintve enyhébb megítélést közvetít, mint az (1) bekezdés, a deliktum nem tekinthető privilegizált tényállásnak.

Álláspontom szerint azért nem tekinthető privilegizált esetnek a (6) bekezdés szerinti deliktum, mert bár igaz, hogy a jogalkotó enyhébben rendelni büntetni, mint az (1) bekezdés szerinti cselekményt, ugyanakkor nem emel ki olyan körülményt az „alaptényállásból”, amelyet enyhébb megítélésének tart. A két tényállás közötti hasonlóság egyedül az elkövetési magatartás tekintetében figyelhető meg, ugyanakkor a jogtalan előny tartalma sem azonos, célzatot a (6) bekezdés nem tartalmaz, valamint eltér a bűncselekménnyel érintett személyi kör is. Álláspontom szerint nincs a tényállásban egy olyan enyhébb megítélésű körülmény sem, mint például az erős felindulásból elkövetett emberölésnél, amely indokolja a tényállás privilegizált jellegét. Úgy vélem, a fent megfogalmazott indokokra tekintettel jelen deliktum éppúgy *alapesetként* minősül, mint az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény azzal, hogy a jogalkotó enyhébben rendelni büntetni, de mint említettem, kizárólag ezen tény nem alapozza meg a bűncselekmény privilegizált jellegét.¹⁶³

290. § (6) Aki egészségügyi szolgáltatás nyújtásával összefüggésben egészségügyi dolgozónak, egészségügyben dolgozónak vagy ezekre tekintettel másnak az egészségügyről szóló törvényben meghatározottak szerint jogtalan előnyt ad vagy ígér, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

290. § (1) Aki gazdálkodó szervezet részére vagy érdekében tevékenységet végző személynek vagy rá tekintettel másnak azért ad vagy ígér jogtalan előnyt, hogy *a kötelességét megszegje*, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

2. A büntetés korlátlan enyhítése, mellőzése

A jogalkotó valamennyi korrupciós bűncselekmény tekintetében korlátlan enyhítési klauzulát deklarál. A Btk. 290. § (5) bekezdés értelmében *a büntetés korlátlan enyhíthető, illetve különös méltánylást érdemlő esetben mellőzhető a büntetése annak, aki a bűncselekményt, mielőtt az a hatóság tudomására jutott volna bejelenti, és az elkövetés körülményeit feltár-*

¹⁶² MÉSZÁROS 2020, 22. p.

¹⁶³ A tényállás szerkezetére tekintettel analógia vonható a tartási kötelezettség elmulasztásának bűncselekményével. Látható, hogy mindkét bekezdésében a jogalkotó szabályozza a gyermektartási kötelezettség elmulasztását, ugyanakkor az (1) bekezdés ugyanolyan alapesetnek tekintendő a gyermektartás tekintetében, mint minden további tartási kötelezettség elmulasztása a (2) bekezdésben. A tényállási szerkezet különlegessége abban áll, hogy a (2) bekezdés a gyermektartás tekintetében minősített esetet tartalmaz.

ja.¹⁶⁴ *Belovics* utal arra, hogy a korlátlan enyhítés a rendszerbeli helyét tekintve kettős,¹⁶⁵ ugyanis egyrésztől másodlagos büntetethetőségi akadálynak, azon belül másodlagos büntetethetőséget megszüntető oknak tekintendő, még szűkebben különös részben szabályozott „egyéb” ok,¹⁶⁶ másrésztől a büntetés kiszabása fejezetcím alatt is szabályozza a jogalkotó. A másodlagos büntetethetőségi akadályok sem a cselekményt, sem jogellenességét, sem a bűnösségét nem küszöbölik ki, tehát fennállása esetén a cselekmény bűncselekménynek minősül, csak az elkövető nem büntethető.¹⁶⁷ A jogintézmény kriminálpolitikai indokát két cél szolgálja: egyrésztől a sérelem, illetőleg a bekövetkezettnél nagyobb sérelem megakadályozására ösztönzés¹⁶⁸, másrésztől az, hogy a hatóságok által történő felderítés könnyebbé váljon, a büntetőjogi fellepés hatékonyabb legyen, valamint megtörje a passzív, és aktív részvevő közötti érdekközösséget.¹⁶⁹ A szakirodalmi álláspontok nem egységesek a tekintetben, hogy a büntetés korlátlan enyhítése, mellőzése megilleti-e azt a személyt, aki egészségügyi dolgozónak, egészségügyben dolgozónak, vagy reá tekintettel másnak jogtalan előnyt ad vagy ígér. Míg *Mezőlaki Erik* szerint ezen tényállás kapcsán a törvény nem ad rá lehetőséget,¹⁷⁰ *Ambrus István* álláspontja szerint a (6) bekezdés vonatkozásában is alkalmazható az (5) bekezdés szerinti másodlagos büntetethetőségi akadály.

2.1. Az értelmezés eredménye nyelvtani, logikai, valamint rendszertani értelmezés alapján

Álláspontom szerint alkotmányos szempontból fontos az utaló norma helyes értelmezése, ugyanis ez a helyzet már korábban is (mai napig) fennállt, mégpedig a külföldi gazdálkodó szervezettel kapcsolatos vesztegetésnél. Ezzel kapcsolatban korábban *Hollán Miklós* akként érvelt, hogy ugyan a 290. § (1) bekezdése *expressis verbis* az (1) bekezdésre vonatkozik ugyanakkor ezen joghézag kiküszöbölhető akként, ha a jogalkalmazók analógia segítségével kiterjesztik a külföldi gazdálkodó szervezettel kapcsolatos aktív vesztegetés alapesetének elkövetőire is.¹⁷¹ Ezen álláspontja véleményem szerint vitatható, annak ellenére, hogy az (1) és (4) bekezdés dogmatikailag szinte teljes mértékben megegyezik. Ugyanaz a két bűncselekmény elkövetési tárgya, elkövetési magatartása, célzat mindkét tényállásban szerepel, ugyanazon minősített esetek vonatkoznak rá, és a büntetési tételkeret is megegyezik. *Hollán Miklós* korábbi érve álláspontom szerint vitatható a *nullum crimen sine lege – nulla poena sine lege* elvpárosnak egy olyan új megközelítése alapján, amely szintén *Hollán* nevéhez fűződik. Eszerint ezen elvek tekintetében sorrendiség érvényesül, amely kötött, és elsődleges a határozatlan büntetőtörvény tilalmának vizsgálata, amelyből eredeztethető a bírói jogalkotás, az analógia alkalmazásának tilalma, a jogértelmezés korlátai, majd a visszaható hatály tilalma.¹⁷²

¹⁶⁴ MOLNÁR ERZSÉBET: *A vállalkozáson belüli előnyozási eljárás interdiszciplináris kontextusban*. Jogtudományi Közlöny 2016/9. 460-461. pp.

¹⁶⁵ NAGY 2020, 299. p.

¹⁶⁶ BELOVICS ERVIN: *A büntetethetőségi akadályok*. Jogtudományi Közlöny 2014/12. 548. p.

¹⁶⁷ NAGY 2020, 282. p.

¹⁶⁸ MOLNÁR 2016, 461-462. pp.

¹⁶⁹ VIDA 2014, 42. p.

¹⁷⁰ MEZŐLAKI 2021, 591. p.

¹⁷¹ HOLLÁN 2014, 124-125. pp.

¹⁷² HOLLÁN MIKLÓS: *A törvényesség elve a büntetőjogban és az Alaptörvényben*. Kézirat, hivatkozás a szerző engedélyével.

Ennek alapján, mivel a határozatlan büntető törvény tilalma feltétlen érvényességet von maga után, amennyiben a *certa* részkövetelmény sérelme megállapítást nyer, az *abszolút sérelmet* eredményez, tehát a többi részkövetelmény vizsgálatára nem kerül sor. Álláspontom szerint abban az esetben sem kerülhet sor a többi részkövetelmény vizsgálatára a *certa* sérelme esetén, ha egyébként az analógia alkalmazása a terheltre nézve biztosítaná az enyhébb elbírálás lehetőségét. Úgy vélem, hogy a *certa* részkövetelmény az (5) bekezdés kapcsán nem sérül, ugyanis a jogalkotó ennél konkrétabban már nem tudná megfogalmazni, hogy az az (1) bekezdésre vonatkozik. Azáltal, hogy az első „lépcsőfok” nem sérül az (5) bekezdés vonatkozásában a továbbiakban a bírói jogalkotás, analógia alkalmazásának tilalmát, a jogértelmezés korlátait vizsgálom a (6) bekezdés vonatkozásában.

Az (1) és a (6) bekezdés között nem mutatható ki dogmatikai kapcsolat, hiszen a vizsgált deliktum ugyanolyan alaptényállásnak tekintendő, mint az (1) bekezdés, azzal a különbséggel, hogy a jogalkotó enyhébb büntetéssel rendeli büntetni. Ezáltal, hogy dogmatikai kapcsolat nem áll fenn a két tényállás között, és az (5) bekezdésben található utaló norma szövege olyannyira egyértelműen fogalmaz, hogy a jogalkalmazó ettől semmilyen értelmezési móddal nem térhet el¹⁷³ úgy vélem, hogy bármely más értelmezési móddal történő eltérés a bírói jogalkotás tilalmában ütközne. Erre tekintettel a Btk. 290. § (5) bekezdése a logikai, valamint a rendszertani értelmezés alkalmazásával nem értelmezhető úgy, hogy az a (6) bekezdésben megfogalmazott tényállásra is vonatkozzon.

Mint azt már korábban említettem, *Mezőlaki* véleménye szerint sincs lehetőség a korlátlan enyhítésre, azonban nem ad választ arra a kérdésre, hogy mely értelmezési mód alkalmazásának segítségével jutott erre az eredményre.

Ambrus álláspontját akként indokolja, hogy a 290. § (6) bekezdése egy enyhébb büntetési tételkerettel rendelkező bűncselekmény, mint a 290. (1) bekezdése, ezáltal amennyiben a jogalkotó meghatározott különös részi kedvezményt fűz az (1) bekezdéshez, úgy a többről a kevesebbre való következtetés logikai tétele alkalmazható [„*ha a súlyosabb esetben a cselekmény nem büntethető, nem büntethető az az enyhébb esetben sem*” (*argumentum a maiore ad minus*)¹⁷⁴].¹⁷⁵ Álláspontom szerint *Mezőlaki* véleménye a nyelvtani és a rendszertani értelmezés együttes alkalmazása alapján támogatható. A büntetőjogban akár egyetlen betűnek vagy írásjelnek is komoly jelentősége lehet, és a nyelvtani értelmezés a szöveg pontos elemzését, szó szerinti értelmének a megállapítását feltételezi.¹⁷⁶ Amennyiben a nyelvtani értelmezés tükrében megfigyeljük a 290. § (5) bekezdését *expressis verbis* látható, hogy a büntetés korlátlan enyhítése, mellőzése az (1) bekezdésre vonatkozik. A rendszertani értelmezés fényében történő értelmezés során egy jogszabályi rendelkezést rendszerszerű helyzete alapján értelmezzük,¹⁷⁷ ami alapján vonunk le következtetést annak tartalmára nézve.¹⁷⁸ Ez alapján látható, hogy a törvényi tényállás a büntetés korlátlan enyhítése, mellőzése [(5) bekezdés] alatt a (6) bekezdésben van szabályozva, ezáltal véleményem szerint ezen

¹⁷³ Erre hivatkozott Szomora Zsolt a tizenkettedik életévét be nem töltött személy sérelmére elkövetett szexuális erőszak bűncselekménye miatt benyújtott Amicus Curiae-ban. [http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/1286d840b3796f1fc12580c0005e89ec/\\$FILE/III_232_8_2017_amicus_curiae.002.pdf/III_232_8_2017_amicus_curiae.pdf](http://public.mkab.hu/dev/dontesek.nsf/0/1286d840b3796f1fc12580c0005e89ec/$FILE/III_232_8_2017_amicus_curiae.002.pdf/III_232_8_2017_amicus_curiae.pdf) (letöltve: 2022.01.19.).

¹⁷⁴ NAGY 2020, 116. p.

¹⁷⁵ AMBRUS 2020, 10. p.

¹⁷⁶ NAGY 2020, 114. p.

¹⁷⁷ HEINRICH, BERND: *Strafrecht – Allgemeiner Teil I*. Kohlhammer. Stuttgart, 2010. 55. p.

¹⁷⁸ NAGY 2020, 117. p.

értelmezés függvényében is alátámasztható azon álláspont, miszerint nincs lehetőség ezen másodlagos büntethetőséget megszüntető egyéb ok alkalmazásának lehetőségére. Hangsúlyozom, hogy a korábban kifejtettek alapján, miszerint oly egyértelműen fogalmazza meg az (5) bekezdésben található utaló norma, hogy a büntetés korlátlan enyhítése, mellőzése az (1) bekezdésben meghatározott bűncselekmény tekintetében áll fenn, nem fogatható el olyan jogértelmezési mód, amely ugyan biztosítja a terheltre nézve a kedvező elbírálás lehetőségét, azonban sérül a pontos törvényi megfogalmazás követelménye. Tekintettel arra, hogy a norma egyértelműen megfelel a *certa* követelménynek, értelmezési kétség hiányában egyéb értelmezési módok akkor sem alkalmazhatók, ha azok alkotmánykonform eredményre vezetnének. Ugyanis ebben az esetben éppen a pontos törvényi meghatározottságú norma eltérő értelmezése vezetne alkotmányellenes eredményre azáltal, hogy a jogalkalmazó voltaképpen jogot alkot. A norma tisztasága nem jelenti feltétlenül azt, hogy az meg is felel az alkotmányos követelményeknek, ugyanakkor ez nem értelmezési, hanem jogalkotási probléma. Ennek fényében a továbbiakban azt kívánom megvizsgálni, hogy az e fejezetben vizsgált korlátlan enyhítési klauzula rendszerbeli elhelyezése sérti-e az Alaptörvény XV. cikkében deklarált diszkrimináció tilalmát.

2.2. A szabályozás alkotmányellenessége

Arra vonatkozóan nincs alkotmánybíróági határozat (a továbbiakban AB. határozat), amely kifejezetten a büntetés korlátlan enyhítéséről, különös méltánylást érdemlő esetben mellőzéséről rendelkezik a diszkrimináció tilalmával összefüggésben, így elsődlegesen olyan AB. határozatokat tekintettem át, amelyek egyes büntetőjogi jogintézményekkel összefüggésben tárgyalták az Alaptörvény XV. cikkét, valamint amelyek általánosan rendelkeznek a diszkrimináció tilalmáról. A diszkrimináció tilalmának alapját a XV. cikk (1) és (2) bekezdése rögzíti, amely alapján e tilalom értelmét csak ezek együttes értelmezésével lehet pontosan feltárni.¹⁷⁹ A XV. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy a törvény előtt mindenki egyenlő. Ennek tartalmának pontosítását teszi meg a cikk (2) bekezdése, amely rögzíti, hogy ezt az egyenlőséget az alapvető jogok vonatkozásában követeli meg, és részben felsorolja, hogy mely szempontok szerinti megkülönböztetést tilt.¹⁸⁰ A 3073/2016 (IV.23.) AB. határozat alapján, tételesen felsorolt tulajdonságok mellett az „egyéb helyzet szerinti különbségtétel” fordulat garanciát nyújt arra, hogy az előre nem látható, de a felsorolásban szereplőkkel döntő hasonlóságot mutató helyzetben élő személyeket, illetőleg ezen személyek csoportjait se érhesse hátrányosan sújtó különbségtétel. Ezen bekezdés nyílt felsorolást tartalmaz, amely korlátlanul nem bővíthető. A 3206/2014. (VII.21.) AB. határozat értelmében nem nyújt védelmet olyan személyeknek, akiket valamely szabály ugyan hátrányosan érint, de mégsem diszkriminál. A diszkrimináció-tilalom olyan élethelyzeteket ölelhet át, amelyekben az emberek önazonosságát, identitását meghatározó lényegi tulajdonságuk miatt előítéllettel, társadalmi kirekesztéssel néznek szembe.

A 3206/2014. (VII.21.) AB. határozat [23] pontja alatt rendelkezett arról, hogy a XV. cikk (1) bekezdése a jogrend valamennyi szabálya tekintetében biztosítja az egyenlően kezelés követelményét, ugyanis az egyenlőség végső forrása az egyenlő emberi méltóság. Ez tehát azt az alkotmányos parancsot fogalmazza meg, hogy valamennyi személyt

¹⁷⁹ Pokol Béla különvéleménye a 8/2015 (IV.17) AB. határozathoz kapcsolódóan.

¹⁸⁰ Uo.

egyenlő méltóságuként kezeljenek, és szempontjaikat egyenlő mércével és méltányossággal mérjék. Az Alkotmánybíróság a 61/1992. (XI.20.) AB határozata a diszkrimináció tilalmát kiterjesztette az egész jogrendszerre, ami által a közhatalmat gyakorlók kötelesek egyenlő elbánást biztosítani a joghatósága alá tartozó minden személy számára. A 21/1990. (X.4.) AB határozat alapján a mindenkor szabályozás tárgyi és alanyi összefüggésében vizsgálható, hogy a megkülönböztetés az alkotmányhatárok között maradt-e vagy sem. A 3206/2014. (VII.21.) AB határozat [23] pontja szerint egy szabályozás abban az esetben nem felel meg a XV. cikk (1) bekezdésében foglalt alkotmányos követelménynek, ha végső soron az emberi méltósághoz fűződő jogot sérti. Az efféle megkülönböztetés abban az esetben állapítható meg, ha a különbségtétel *önkéntes*. Az általános mérce szerint akkor önkényes a megkülönböztetés, amennyiben nincs *észszerű, kellő súlyú alkotmányos indoka*. Ennek megállapításához elsődlegesen az intézmény legitim célját szükséges vizsgálni, továbbá azt kell értékelni, hogy az intézkedés alkalmas-e a legitim cél eléréséhez, valamint azt, hogy az elérni kívánt legitim cél által kijelölt személyek köre egybeesik-e az intézkedéssel érintett személyek körével. A diszkrimináció vizsgálatánál további követelmény annak meghatározása, hogy kiket kell *egy csoportba tartozónak tekinteni*.¹⁸¹ Ezek nyújtanak segítséget annak eldöntéséhez, hogy egy különbségtétel önkényesnek, észszerű indokot nélkülözőnek tekinthető-e. Az azonos szabályozási kör esetén a szabályozás valamely lényeges eleme a csoportképzés alapja, amely által megállapítható, hogy kik tartoznak homogén körbe és kik nem.¹⁸² Azonos-e az alanyok elbírálása, jogaik és kötelezettségeik meghatározása, és amennyiben nem akkor indokolható-e alkotmányosan a különbségtétel.¹⁸³

Ahhoz, hogy meg tudjuk állapítani, hogy a vizsgált szabályozás tekintetében a megkülönböztetés önkényes-e, tartalmaz-e észszerű indokot, választ kell adni arra, hogy mi az intézmény legitim célja. A korrupciós bűncselekményeknél a jogalkotó a büntethetőséget megszüntető ok helyett, a büntetés korlátlan enyhítésére, vagy mellőzésére lehetőségét adó szabályt a 2011. évi CL. törvénnyel vezette be.¹⁸⁴ Korrupciós bűncselekmények jellemzője, az érékközösség, konspiráció, titkosság,¹⁸⁵ ugyanis a bűncselekmény megvalósítása hallgatásra ösztönöz, tipikusan nincsen harmadik személy, aki a magatartásról tudomással bír.¹⁸⁶ A két fél együttes érdeke, hogy a bűncselekmény látenciában maradjon.¹⁸⁷ Habár elsődleges cél minden esetben a korrupciós megelőzése, ugyanakkor, ha ez nem sikerül a korrupciós magatartások hatékony felderítése ugyan olyan fontos. Ennek alapján a jogalkotó célja a jogintézménnyel az önfeljelentésre való motiválás, hiszen ha segítséget nyújt a nyomozó hatóságok számára a bűncselekmény hatékony felderítésében,¹⁸⁸ azáltal ő is „nyer”, mert a büntetés korlátlan enyhítésének, különös méltánylást érdemlő esetben mellőzésének lehetősége fenn áll. Ez a kedvezmény nem automatikusan kerül alkalmazásra, hanem

¹⁸¹ KISS BARNABÁS: *A jog egyenlősége – az egyenlőség joga: az egyenjogúság problémája a magyar közjog fejlődésében*. Szegedi Egyetemi Kiadó. Szeged, 2006. 204. p.

¹⁸² BERKES LILLA: *Egyenlőség*. In: Jakab András et al. (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. Budapest, 2019. [23].

¹⁸³ Uo.

¹⁸⁴ INZELT ÉVA – KEREZSI KLÁRA – LÉVAY MIKLÓS: *Korrupciós bűncselekmények a büntető igazságszolgáltatás tükrében*. ELTE ÁJK. Budapest, 2014. 117. p.

¹⁸⁵ Uo.

¹⁸⁶ MOLNÁR 2021a, 5. p.

¹⁸⁷ VEPRİK ZITA: *A rendészeti környezetben elkövetett korrupciós bűncselekmények felderítésének gyakorlati sajátosságai*. Belügyi Szemle 2019/7-8. 162. p.

¹⁸⁸ MOLNÁR 2021a, 6. p.

a bíróság dönt, és a kedvezmény megállapítása is bírósági hatáskörbe tartozik.¹⁸⁹ A szakirodalom kritikával illeti a jogintézmény alkalmasságát a cél elérése érdekében, ugyanis *Hollán Miklós*, valamint *Veprik Zita* álláspontja szerint a korábbi szabályozás nagyobb motiváló erővel rendelkezett, ugyanis az önfeljelentést büntethetőség megszüntetésével jutalmazta.¹⁹⁰ A fentiekre tekintettel úgy vélem, hogy a szabályozással kapcsolatban nem nevezhető meg olyan észszerű indok, amelynek fényében a szabályozás *nem lenne önkényes*. Látható, hogy korrupciós bűncselekmények esetén a jogintézménnyel a jogalkotó célja a kompenzáció a bünfelderítési deficit és az inkompetencia mérséklésének tekintetében. Igaz ugyan, hogy a korrupciós bűncselekmény esetén nem mindenki számára biztosítja a jogalkotó a korlátlan enyhítés lehetőségét, mégsem tartom észszerűnek a különbségtételt. Egyrésztől azért, mert logikailag ellentmondásos, hogy egy enyhébben büntetendő alapeset tekintetében a jogalkotó kizárja, míg egy magasabb büntetési tételkerettel fenyegetett alapeset tekintetében engedélyezi, másrésztől egy olyan bűncselekmény tekintetében nem biztosítja a jogalkotó ezt a lehetőséget, amely magas fokú látenciával bír, így a hatékony bünfelderítés mint cél nem tud megvalósulni. Kérdéses ugyan, hogy homogén csoportként értékelhető-e azon személyek köre, akik a bűncselekményt mielőtt a hatóság tudomásra jutott volna, bejelentik és az elkövetés körülményeit feltárják. Amennyiben igen, akkor szintén ésszerűtlen és alkotmányosan nem is indokolható, hogy a jogalkotó különbséget tesz azon személyek között, akik egészségügyi szolgáltatás nyújtásával összefüggésben juttatnak előnyt és azok között, akik gazdálkodó szervezet tekintetében követnek el vesztegetést. Nem esik egybe tehát az intézkedéssel (korlátlan enyhítés) érintettek köre, és az intézkedéssel elérni kívánt legitim cél által kijelölt személyek köre.

IV. Összegzés

1. De lege ferenda javaslatok

A dolgozatban több ponton állapítottam meg, hogy alapelvsérelem áll fenn. Úgy vélem, hogy ezen alapelvsérelemek jogalkotói beavatkozás útján kiküszöbölhetőek.

A *nullum crimen sine lege certa* elv sérelmét láttam megvalósulni, az előny tartalmát adó természetbeni ellenszolgáltatás, valamint egyéb előny fogalma tekintetében. Álláspontom szerint annak érdekében, hogy a *certa* részkövetelmény teljesüljön, a jogalkotónak ezen fogalmakat normatív módon szükséges meghatározni, ugyanis ezekre tekintettel fogalmat sem más jogági törvény, sem a joggyakorlat nem definiálja.

A jogtalan előny vizsgálatát megelőzően kérdésként vetettem fel, hogy megfelel-e az elkövetési tárgy az objektív tényállási elemmel szemben támasztott jogállami követelménynek. Álláspontom szerint a jelenlegi szabályozás nem felel meg a jogállami követelménynek, egyrésztől a már említett alapelv sérelmének problémája miatt sem, másrésztől nem állapítható meg az előny jogtalan jellege. Ezen álláspontomat arra alapítom, hogy a tényállás nem tartalmazza azt a célzatot, amelyre tekintettel meg lehetne állapítani az előny jogtalan jellegét. Véleményem szerint a jogalkotónak a tényállásban meg kell jelenítenie a kötelezettségzegést mint célzatot, hiszen erre tekintettel a jogtalan jelleg már

¹⁸⁹ INZELT – KERESZI – LÉVAY 2014, 118. p.

¹⁹⁰ HOLLÁN 2014, 84. p.; VEPRIK 2019, 162. p.

meghatározható lenne. Ugyanakkor hangsúlyozni kívánom, hogy ettől még a szabályozás ugyanúgy alapesetként minősülne, hiszen – mint azt már kifejtettem – nem értek egyet azon állásponttal, miszerint attól privilegizált eset, hogy a célzatot nem tartalmazza.

Véleményem szerint a szabályozással kapcsolatos legnagyobb probléma az Mt. azon rendelkezésében áll, amely büntetőjogi szempontból jogszabály engedélyeként minősül. E rendelkezés nem a jogellenesség szintjén eredményez változást, hanem már a tényállásszerűség szintjén felelősségelimináló hatással bír, *hiszen hogyan lehetne jogellenes az, amit jogszabály megenged.*

A jogalkotónak meg kell fogalmaznia a 2020. évi C. törvényben azt, hogy az egészségügyi szolgálati jogviszonyban dolgozók tekintetében nem érvényesül az Mt. 52. § (2) bekezdése, hogy érvényesülni tudjon a jogrend egységének elve. Ugyanakkor tekintettel arra, hogy a jogszabály nem tartalmaz konkrét és egzakt kritériumot arra vonatkozóan, hogy a munkáltató mikor adhat olyan engedélyt, amelynek értelmében a munkavállaló jogosult harmadik személytől díjazás elfogadására, sérül a jogállami jogbiztonság követelménye.

Ahhoz, hogy ne sérüljön a *nullum crimen sine lege stricta* elve, a jogalkotónak a 290. § (5) bekezdésében meg kell fogalmaznia a (6) bekezdésre való utalást is az (1) bekezdésre utalás mellett.

2. Záró gondolatok

A hálapénzzel kapcsolatos magatartások büntetőjogi szankcionálása álláspontom szerint szimbolikus jellegű. *Nagy Ferenc* megfogalmazza, hogy ugyan nem vonható egyenlőségjel a szimbolikus büntetőjog és a büntető populizmus közé, azonban a büntető populizmus szolgáltatja azt a társadalmi reakciót, társadalmi problémát, amelyek ontológiai jelenségét a szimbolikus büntetőjog illeszti be a büntetőjogi rendszerbe.¹⁹¹ Fontos lenne felismerni, hogy ugyan társadalmi problémák megoldására a büntetőjog alkalmas eszköz, de a jogrendszer ultima ratio jellegére figyelemmel az állami beavatkozás mértéke korlátozott.

¹⁹¹ NAGY FERENC: *Az állami büntetőhatalom korlátozása ellen ható tendenciák a büntetőjogban.* Állam- és Jogtudomány 2018/1. 86. p.

BOGLÁRKA PINCÉSI

Examining the unlawfulness of pay-to-pay practices

(Summary)

After 1 January 2021, the legislator criminalised corruption in the provision of health services, i.e. the giving of gratuities.

In my thesis, I conducted a subject-centred dogmatic and criminal policy analysis of the new offence, focusing on the question of whether this offence has a place in the criminal law system. I have analysed the concept of benefit and its principled adequacy, and I have examined the potential liability exclusionary effect of the relevant provisions of the Labour Code by including the authorisation of the act in the factual analysis of the offence in an interdisciplinary manner.

In my thesis, I have pointed out the fundamental-dogmatic as well as the criminal-political dysfunctions of the norm, and I have set out my conclusions in a *de lege ferenda* proposal.